

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA RIBARIĆ

**SUVREMENI METODIČKI PRISTUP BAJKAMA U
RAZREDNOJ NASTAVI**

Diplomski rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za odgojne i obrazovne znanosti

PETRA RIBARIĆ

**SUVREMENI METODIČKI PRISTUP BAJKAMA U
RAZREDNOJ NASTAVI**

Diplomski rad

JMBAG: 0303021530, redoviti student

Studijski smjer: Integrirani preddiplomski i diplomski
sveučilišni učiteljski studij

Predmet: Metodika nastave hrvatskog jezika II.

Mentor: doc. dr. sc. Marko Ljubešić

Pula, lipanj 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Petra Ribarić, kandidatkinja za magistru primarnog obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije korišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica: Petra Ribarić

Pula, lipanj 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. TEORIJSKI PRISTUP	8
2.1. Definicija i razvoj bajke	8
2.2. Kompozicija i osobine stila i jezika	11
2.3. Likovi	12
2.4. Teme	12
2.5. Pedagoški spor	13
3. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI	15
3.1. Programsko određenje bajke	15
3.2. Ustrojstvo nastavnog sata	20
3.2.1. Pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke	20
3.2.2. Interpretativno čitanje bajke	23
3.2.3. Provjeravanje doživljaja	23
3.2.4. Prepričavanje teksta	23
3.2.5. Analiza teksta (interpretacija)	24
3.2.6. Uopćavanje	25
3.2.7. Pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje i druge oblike samostalnog stvaralačkog rada	26
3.2.8. Zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće	27
4. SUVREMENI METODIČKI PRISTUP	28
4.1. Metodički sustavi nekada i danas	28
4.2. Multimedijски sustav	31
4.2.1. Zvukovni zapisi	31
4.2.2. TV i film	32
4.2.3. Računalo i internet	33
4.2.4. Mobilni telefon	35
4.3. Komunikacijski sustav	36
5. PRIMJERI METODIČKIH MODELA U OBRADI BAJKE	38
5.1. Primjer metodičkog modela u obradi bajke <i>Pepeljuga</i> Charlesa Perraulta	38
5.1.1. Prvi sat	39
5.1.2. Drugi sat	40

5.1.3. Treći sat	45
5.1.4. Četvrti sat	45
5.1.5. Peti sat	46
5.2. Primjer metodičkog modela u obradi bajke <i>Plesna haljina žutog maslačka</i> Sunčane Škrinjarić	47
5.2.1. Prvi sat	48
5.2.2. Drugi sat	50
5.2.3. Treći sat	53
6. ZAKLJUČAK	54
7. SAŽETAK	56
8. SUMMARY	57
9. POPIS LITERATURE	58

1. UVOD

Bajka se, iako poznata kao jedna od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva, dugi niz godina djeci čitala s oprezom zbog pedagoškog spora o njezinoj odgojnoj ulozi. Nerijetko se od zastupnika tog mišljenja znalo čuti kako književno djelo mora prikazivati stvarne, odnosno realne, životne situacije, a naročito kada je riječ o djeci mlađe školske dobi. S vremenom svako se mišljenje o negativnom utjecaju bajke u potpunosti prevladalo i nijedno nije uspjelo spriječiti uvođenje bajke u nastavni plan i program za osnovnu školu. Dok se s početka bajkama u nastavnom procesu pristupalo s ciljem usvajanja što većeg broja književnopovijesnih činjenica i podataka iz autorove biografije, čime su se kod učenika razvijale samo reproduktivne sposobnosti i pamćenje, a ne analitičke sposobnosti, estetski smisao i kritički stav; danas se bajkama pristupa nešto suvremenijim metodičkim sustavima. Učenike se „podize“ na višu razinu sudjelovanja u nastavanom procesu, čime učitelj/učiteljica više nema ulogu samo predavača nego i organizatora nastavnog procesa, a uporabom najsuvremenijih sredstva i pomagala, kao i lanaca komunikacijskih situacija s različitim oblicima i metodama rada, nastavni se proces u potpunosti oplemenjuje i čini zanimljivijim.

U ovome će se radu pod naslovom *Suvremeni metodički pristup bajkama u razrednoj nastavi*, pokušati objasniti pristup bajkama u razrednoj nastavi kroz neke od najsuvremenijih metodičkih sustava nastave književnosti. Suvremenim se metodičkim sustavima učitelji/učiteljice danas sve više koriste, a učenici ih rado prihvaćaju naročito kada je riječ o uporabi najsuvremenijih nastavnih sredstava i pomagala i različitih oblika i metoda rada.

Rad se sastoji od teorijskog i praktičnog dijela u kojemu možemo vidjeti primjere metodičkih modela u obradi bajke kroz dva suvremena metodička sustava – multimedijски i komunikacijski sustav. Nakon uvoda, bavit ćemo se teorijskim pristupom gdje ćemo objasniti definiciju i razvoj bajke, od njezinih samih početaka do danas, te navesti bitne karakteristike bajke kao što su kompozicija i osobine stila i jezika, likove i teme koje se kroz bajku provlače, ali i pedagoški spor o odgojnoj ulozi bajke. U trećem dijelu, koji je također teorijskog tipa, promatrat ćemo programsko određenje bajke kroz prva četiri razreda osnovne škole i ustrojstvo nastavnog sata za interpretaciju bajke kroz osam faza. Četvrtim dijelom prikazati ćemo razvoj ka suvremenim metodičkim sustavima nastave književnosti u kojima se bajka sve češće obrađuje i detaljno razraditi dva suvremena metodička sustava – multimedijски i

komunikacijski. Peti je dio rada praktičnog tipa i predstavlja primjere metodičkih modela u obradi dviju bajki u multimedijском i komunikacijskom sustavu nastave književnosti, odnosno primjere priprema za sat obrade bajke kroz te sustave. U tim ćemo se modelima susresti s primjerenim strukturama sati s obzirom na uporabu raznih suvremenih medija i nastavnih situacija.

Iako na prijedloge struktura sati suvremenih metodičkih sustava nastave književnosti, u stručnoj literaturi, još uvijek teško nailazimo, njihova bi primjena u nastavi, s obzirom na suvremeno društvo i svijet u kojem živimo, trebala postati sve učestalija.

2. TEORIJSKI PRISTUP

2.1. Definicija i razvoj bajke

Bajka predstavlja jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva koji i nakon nekoliko tisuća godina još uvijek potiče razvoj dječje mašte, ispunjava djetetovu potrebu za čarolijom, oblikuje djetetovu osobnost, obraća se njegovom nesvjesnom koristeći slike i simbole, upozorava ga i daje odgovore na brojne životne nevolje. Svrstava se u jednostavne oblike prozne vrste zajedno s mitovima, legendama i zagonetkama. Pretpostavlja se da su svi ti oblici nekada nastali u narodu i kao takvi se dugi niz godina usmeno prenosili s „koljena na koljeno“, i koji su se, vjerojatno zbog stvaralačke moći jezika, jednostavnog stila pisanja i uporabe čudesnosti u pojavama i likovima iz svakodnevnog života, još danas zadržale u narodu i uvrstile se u pisanu književnost. U tim se oblicima odražavao cjelokupni društveni život naroda koji je izražavao svoje poteškoće i probleme i tražio rješenja za njih. Oni su veoma važan dio povijesti književnosti iz razloga što su upravo iz njih proizašli svi oni složeni oblici, primjerice roman, pa ih stoga možemo shvatiti i kao „pretknjiževne vrste (naravno, u smislu suvremenog pojma književnosti), ili kao vrste na razmeđu poezije i proze“¹.

Te iste bajke, koje su danas uvrštene u dječju književnost, nekad uopće nisu bile namijenjene djeci iz razloga što katkad nisu prikazivale stvarnu sliku svijeta i stvarne zbiljske likove, što se smatralo pogrešnim utjecajem za razvoj djeteta. Međutim, djeca su ovu književnu vrstu dočekala raširenih ruku i prihvatila je kao namijenjenu isključivo njima. Često se među djecom, ali i u narodu, izraz bajka izjednačava s pojmom *priča*, no pritom valja razjasniti kako se pojam *priča* upotrebljava kao termin nadređen jednostavnim proznim oblicima: bajci, mitu, legendi, sagi, zagonetki, poslovice, vicu.

Riječ *bajka* dolazi od glagola *bajati*, što znači vraćati, odnosno čarati, ali još uvijek znamo naići i na zastarjeli naziv *gatka* koji je nastao prema istoznačnom glagolu *gatati*.²

U *Teoriji književnosti*³ bajka se definira kao osobita književna vrsta u kojoj se čuderno i nadnaravno isprepliću sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog,

¹ Solar, M. (1997). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga, str. 207.

² Pintarić, A. (1999). *Bajke. Pregled i interpretacija*. Osijek: Matica Hrvatska

³ Solar, M. (1997). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga

stvarnog i izmišljenog, mogućeg i nemogućeg, nema pravih suprotnosti. Nadalje Solar navodi kako se bajka po načinu izražavanja, ponavljanjima i varijacijama motiva, približava poeziji, a zbog njezinih ostalih stilskih osobina, kao što su odsutnost psihološke karakterizacije, ustaljenost likova i tipova ponašanja, čudesnost, polarnost dobra i zla, te nesputanost mašte, smatra strogo određenom književnom vrstom. Solarova definicija bajke danas se često upotrebljava, ali postoje i brojne druge definicije.

Tako primjerice, Milan Crnković kao bitnu odrednicu bajke ističe čudesnost i govori kako ono u bajci živi kao da je stvarno i daje joj osnovno obilježje. Ivo Zalar bajku definira kao književnu vrstu u kojoj nema dugih opisa i oznaka mjesta i vremena, a u kojoj su zastupljenost metamorfoze, odnosno preobrazbe likova, natprirodnih bića, jednodimenzionalnost likova i jednostavnost stila pričanja gotovo neizostavni. Po Karlu Justus Obenaueru bajka je vrsta s jasnom strukturom i raščlanjenošću na više epizoda sa sretnim završetkom i ostvarenjem dječjih želja, a Stjepko Težak piše da se ne bi pogriješilo uzme li se termin *bajka* za sve priče u kojima se slika svijeta izgrađuje na nestvarnim, nadnaravnim elementima i u kojima je, kao u animiranom filmu, sve moguće bez čudotvorstva.⁴

Bajka se kao književna vrsta do danas mnogo razvijala i mijenjala, pa tako s obzirom na vrijeme nastanka i način pisanja možemo reći da razlikujemo tri vrste bajke:

1. narodnu bajku,
2. umjetničku bajku,
3. fantastičnu priču ili suvremenu bajku.

Narodna bajka danas često nosi i naziv *klasična bajka*, iz razloga što je to bila početna struktura bajke i što se kao takva dugo zadržala. Takvu bajku bitno obilježavaju natprirodna bića (vještice, vile, zmajevi), čudesni predmeti (čarobno zrcalo, leteći ćilim) i nemoguća događanja (pretvorba žabe u kraljevića). Radnja obično počinje *in media res*, odnosno u središte zbivanja, a počeci i završeci su stereotipni (*Bio jednom jedan...*; *Živjeli su sretno sve do svoje smrti.*). Vremenski i prostorno su neodređene, sadrže optimističan ton i strogu polarizaciju likova – dobri bivaju nagrađeni, a zli kažnjeni. Globalna je tema sukob dobra i zla, karakteri nisu precizno opisani niti što se tiče fizičkog izgleda niti psihološke karakterizacije, a radnja je zgusnuta – nižu se događaji i epizode bez opisa. Svoj puni procvat

⁴ Pintarić, A. (1999). *Bajke. Pregled i interpretacija*. Osijek: Matica Hrvatska

narodna bajka doživljava s pojavom braće *Grimm, Jacoba i Wilhelma*, dvojice njemačkih revnih sakupljača bajki. Mnoge poznate bajke, kao što su *Crvenkapica, Snjeguljica i Trnoružica*, djeca širom svijeta upoznaju upravo putem njihovih verzija. Oni su, osim što su bilježili i obrađivali narodne bajke, bili i prvi koji su ih počeli sustavno teoretski proučavati.⁵

Međutim, u sudaru s civilizacijom narodna je bajka doživjela brojne promjene. Od mnogih varijacija jedne bajke, autori bi izabrali onu najljepšu i najbolju, zatim bi u nju dodali neke dijelove iz drugih varijanti koji bi im se svidjeli i činili se uspjelima, te ih na kraju jezično i stilski prilagodili vremenu u kojem žive. Na taj je način nastala nova vrsta bajke – *umjetnička bajka*. Najveći je pomak u razvoju umjetničke bajke učinio *Hans Christian Andersen*, što mu je donijelo naslov „kralja bajki“. Struktura njegovih bajki isprva je bila slična narodnoj, ali je narodne motive s vremenom zamijenio motivima iz vlastitog života, očistio ih od grubosti, dodao im lirske opise i emotivan ton pripovijedanja. Uveo je nove zanimljive likove, kao što su personificirane biljke i stvari, urbanu tematiku i socijalnu problematiku. Mnoge njegove bajke sadrže tugu, tragične završetke i ironiju. Oštra su kritika svijeta i društva pa iz njih nestaje optimizam koji je bio prisutan u narodnim bajkama.

Najveća promjena u strukturi bajke nastala je pojavom *Lewisa Carrolla* koji je stvorio novi tip bajke kojemu je dao i novo ime – *fantastična priča* (engl. *fantasy*, čudesno), unijevši u nju motiv podsvjesnog, a gdje je pojam fantastično „nešto što neočekivano prodire u stvarni svijet izazivajući u njemu pomutnju“⁶. *Lewis Carroll* u svojim bajkama sjedinjuje zbiljski, čudesni i podsvjesni svijet, a potpuno odbacuje mitove i legende, što se najjasnije vidi u njegovom slavnom djelu *Alica u zemlji čudesna*. Fantastična priča često se izjednačuje s pojmom *suvremena bajka*. Suvremena bajka je priča koja govori o težnjama našeg vremena s ljudskim, životinjskim ili izmišljenim likovima uz elemente basne, alegorije i znanstvene fantastike⁷, ali sadrži iste motive (zbiljsko, čudesno i podsvjesno) koji su prisutni i u fantastičnoj priči, pa se *fantastična priča* i *suvremena bajka* mogu shvatiti kao istoznačnice. U tim su bajkama glavni likovi djeca koja imaju osobine sve djece svijeta kao što su: radoznalost, dobrota, maštovitost, plemenitost, grubost i neposlušnost.

Velikih autora bajki je mnogo, a svoje priče svi izgrađuju na temeljima bajki braće *Gimm, Andersena* ili *Carrolla*. Dok neki svoje priče stvaraju po uzoru na jednog od

⁵ Težak, D. (1998). *Bajke (antologija)*. Zagreb: Divič

⁶ Ibid., str. 7.

⁷ <http://os-veliko-trgovisce.skole.hr/upload/os-veliko-trgovisce/images/static3/1104/File/KNJI%C5%BDEVNOST.doc>, 27. veljače 2015.

navedenih autora, drugi uzimaju od svakoga ponešto pa je ponekad, pri preciznom određivanju vrste, teško odrediti hoće li se djelo svrstati u klasičnu bajku, umjetničku bajku ili fantastičnu priču. Suvremene fantastične priče katkad dosežu dužinu i do nekoliko stotina stranica zbog čega ih se često proglašava i romanima.

U Hrvatskoj sakupljača i autora bajki ima mnogo, a među najistaknutijima su: Ivana Brlić-Mažuranić, Vladimir Nazor, Grigor Vitez, Nada Iveljić, Sunčana Škrinjarić, Dubravko Horvatić, Ljudevit Bauer, Zvonimir Balog i Zvijezdana Odošević. Od navedenih autora narodnoj se bajci ponajviše priklonila Ivana Brlić-Mažuranić, dok su se ostali autori više usmjerili prema umjetničkoj i suvremenoj bajci, iako im neka djela sadrže elemente klasične bajke.

2.2. Kompozicija i osobine stila i jezika

Bajke imaju čvrstu kompoziciju koja se temelji na ponavljanju. Ponavljanju se uvodne i završne rečenice, radnje i dijalog. Uvod ne postoji, a ako postoji vrlo je kratak i sadrži jednu do dvije rečenice u kojima se obavještava o mjestu, vremenu, likovima, a ponekad i o moralnim osobinama likova.⁸ Mnoge bajke počinju majčinom ili očevom smrću ili junakom koji je pušten na milost i nemilost onima koji nedovoljno cijene njega i njegove sposobnosti, zlostavljaju ga ili mu ugrožavaju život. Vrhunac radnje je sukob između dobrih i zlih likova iz kojega dobri izlaze kao pobjednici. Zaključak je najčešće sretnog završetka i u njemu se ističe kako su dobri likovi nagrađeni a zli kažnjeni i kako je junak s početka priče svladao sva iskušenja i usprkos njima ostao vjeran sebi i postao svoj vladar. Upravo taj sretan završetak ohrabruje dijete da se upozna i nosi sa svojim emocijama, pokazujući u čemu je smisao borbe za postizanjem samoostvarenja na putu odrastanja. Vrijeme i mjesto su neodređeni, a fabula je ispričana jednostavnim rečenicama što znači da nema opširnih opisa, a samim time ni zaustavljanje radnje.

Bajke su pisane jednostavnim stilom i jezikom koji je razumljiv djeci. Jezik, iako jednostavan, obiluje slikovitim izrazima koji su djeci neophodni za razvijanje mašte. Ta izvorna svježina i vrednota jezika bajki, uspjela se sačuvati čak i u prijevodima istih.

⁸ Pintarić, A. (1999). *Bajke. Pregled i interpretacija*. Osijek: Matica Hrvatska

2.3. Likovi

Likovi u bajkama najčešće su odrasli. Prema socijalnom stanju mogu biti bogati (kraljice i kraljevi, kraljevine i kraljevići, bogati trgovci) i siromašni (ribari, siromašan trgovac, drvosječa, mlinar), a prema svijetu iz kojeg dolaze zbiljski i nadnaravni.⁹ Svi su ti likovi polarizirani na dobre i zle, što znači da nisu istodobno i dobri i zli kao što to može biti u ljudskoj stvarnosti. „To je zato što polarizacija dominira djetetovim duhom, pa će tako prikazivanje karakternih oprečnosti djetetu omogućiti lakše shvaćanje razlika.“¹⁰

Nadnaravnim likovima pripadaju vile, vještice, patuljci i zmajevi. Vile su gospodarice magije, a mogu biti dobre i zle. Vrlo su uvredljive i osvetoljubive, čine pakosti i smišljaju razne podvale ali ih se može nadmudriti. Vještice su gotovo uvijek zle, opisane kao nepobjedive s nadnaravnim moćima i mogućnošću letenja na metli, kao i zmajevi koji su najčešće prikazani kao čuvari skrivenog blaga. S druge strane, postoje patuljci i čovječuljci koji nisu simbol zla i koji imaju čarobne moći. Oni su u bajkama uglavnom dobroćudni, vrijedni i snalažljivi. Biljke i životinje također mogu biti likovi u bajkama, mogu pomagati u svladavanju zla (npr. golubovi pomažu Pepeljugi) ali mogu biti i zle (npr. vuk u Crvenkapici).

2.4. Teme

„Bajke pričaju i svjedoče kako je siromašan postao bogat, kako je pravda pobijedila nepravdu, ljubav mržnju, a poniznost bahatost.“¹¹ Već iz ove same rečenice zaključujemo kako su bajke pune optimizma i vjere u dobro, što je djeci u današnjem svijetu itekako potrebno. Pobjeda koja je u konačnici uvijek prisutna, nije samo pobjeda nad drugima već i pobjeda nad samim sobom i nad pokvarenošću. Ono što je bitno jest to što su u svakoj toj borbi dobra i zla prisutni likovi koji su slični nama samima, pa je samim time u dobro i lakše povjerovati – ako zlo mogu oni pobijediti, zašto ne bih mogao i ja? Dakle, bajke su u prvom planu slika moralnih ljudskih postupaka u kojima je, kao tema, najčešće prisutna borba dobra i zla između realnih i nadnaravnih likova u dvorcima, skromnim kućicama, šumama, pećinama, ili nekom drugom mjestu radnje koje određuje sam autor.

⁹ Ibid.

¹⁰ Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga, str. 38.

¹¹ Pintarić, A. (1999). *Bajke. Pregled i interpretacija*. Osijek: Matica Hrvatska, str. 13.

Neizostavno je napomenuti kako bajke često obiluju i religioznim temama. Razlog tome je taj što su one nastale u razdobljima kada je religija bila najvažniji dio života. Međutim, bajke koje većim dijelom imaju religiozne sadržaje, danas su zanemarene i manje poznate javnosti. Unatoč tome, još ih uvijek u manjoj mjeri nalazimo u bajkama koje djeca i danas čitaju.

Koje god tematike bajka bila, uvijek sadržava neke elemente koje tu tematiku dodatno upotpunjuju. Riječ je o uvjetu, nagradi, kazni, čarobnim predmetima i riječima, te simboličkim brojevima. Uvjetom nestaje začaranost likova i pronalazi se ljubav, nagradu zaslužuju samo dobri likovi, kazna se zaslužuje pakosnim i zlim postupcima, čarobni predmeti i riječi pomažu dobrima a kažnjavaju zle, a brojevi ne izražavaju samo količinu nego ideje i sile i njihova je moć veća nego moć riječi a najčešći brojevi koji se javljaju jesu broj tri, sedam, dvanaest, četrdeset i sto.

2.5. Pedagoški spor

U pedagoškoj literaturi zabilježen je spor o odgojnoj ulozi bajke. Naime, izraženo je mišljenje prema kojemu bajka „negativno djeluje u odgoju djece jer im prenosi nestvaran svijet ispunjen šokantnim ili idealiziranim situacijama, budi u djeci osjećaj straha i nelagodnosti i odvodi ih od stvarnoga života.“¹² Do tog je mišljenja došlo zbog pretpostavke pojedinih zastupnika koji govore kako književno djelo mora prikazivati isključivo stvarne, odnosno realne, životne situacije.

S druge strane nailazimo na pobornike tog mišljenja koji tvrde kako bajka umirujuće djeluje na procese formiranja osobe i nastajanja ega, te kako je ona i prije postojanja *psihoanalize*¹³, uspješno rješavala odnose djece i roditelja. Neki pisci i pripovjedači smatraju da bajke imaju terapijski odnosno ozdravljajući potencijal i da kao takve djeluju na zahtjevne situacije i zahtjevna ponašanja u životu djeteta. Prema tome mišljenju „one mogu pružiti nadu i ohrabrenje u suočavanju sa životnim teškoćama te pomoći slušatelju u pronalaženju izlaza iz njih“¹⁴.

¹² Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga, str. 476.

¹³ Metoda koja nastoji protumačiti normalne psihičke i psihoneurotičke pojave iz podsvjesnih duševnih procesa.

¹⁴ Perrow, S. (2010). *Bajke i priče za laku noć*. Velika Mlaka: Ostvarenje, str. 46.

Shvaćajući kako se bajkom u djetetu budi pjesnički doživljaj i ushićuje dječja mašta, u metodici nastave književnosti ipak je prevladano mišljenje o negativnom utjecaju bajke. Određujući svoj stav prema bajci, prema njezinoj odgojnoj ulozi, metodičari izražavaju ovakvo mišljenje:

„Bajke imaju golemo odgojno značenje. One su uvijek „pedagogične“ u najboljem smislu te riječi; uče skromnosti, nesebičnosti, pristojnosti, ismjejuju poroke, iskazuju narodnu mudrost sakupljenu kroz stoljeća. Poučnost bajke nije nametljiva, neprirodna, jer se njezina zamisao izražava u zanimljivoj fabuli, u profinjenoj kompoziciji, u svijetlim i jasnim slikama. Dramatičnost zbivanja i živopisnost likova pogoduje slikovitom viđenju svijeta, razvija fantaziju, budi stvaralačke interese. Jezik je bajke jednostavan, ali bogat specifičnim slikovitim izrazima, obogaćuje jezik učenika/učenica, uvodi čitatelje u narodne dragocjenosti, približava ih narodnom duhu.“¹⁵

Neizostavno je odmalena učiti dijete kako je bajka priča u kojoj je sve moguće i kako se kao takva ne može poistovjetiti s našim stvarnim svijetom, te ga upozoriti kako je prethodila tehničkim i znanstvenim otkrićima, a sve to uz razgovor i objašnjavanje svake bajke koju ono čita. Isti zadatak trebali bi imati i učitelji. Odabirom dobre i umjetnički vrijedne bajke te detaljnim razgovorom o istom, izbjegavaju se one minimalne negativnosti koje, po nekim mišljenjima, prijete djeci.

Nijedno ranije spomenuto navedeno negativno mišljenje, nije spriječilo uvođenje bajke u nastavni plan i program za osnovnu školu.

¹⁵ Kustareva, Nazorova i dr. u: Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga, str. 477.

3. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI

3.1. Programsko određenje bajke

Hrvatski jezik najopsežniji je predmet osnovnoškolskoga obrazovanja i najuže je povezan sa svim ostalim predmetnim područjima jer se sva nastavna komunikacija ostvaruje hrvatskim jezikom.

„Temeljni je cilj nastave hrvatskoga jezika osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje. Ostvarivanje svrhe i zadaća nastave hrvatskoga jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom, a pridonosi:

- razvoju jezično-komunikacijskih sposobnosti pri govornoj i pisanoj uporabi jezika u svim funkcionalnim stilovima;
- razvoju literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;
- stvaranju zanimanja i potrebe za sadržajima medijske kulture;
- osvještavanju važnosti znanja hrvatskoga jezika;
- razvijanju poštovanja prema jeziku hrvatskoga naroda, njegovoj književnosti i kulturi.“¹⁶

Program hrvatskog jezika uspostavlja četiri nastavna područja:

1. hrvatski jezik,
2. književnost,
3. jezično izražavanje,
4. medijsku kulturu.

Svako nastavno područje iskazuje svoje sadržaje i zadaće u čvrstoj međusobnoj povezanosti s drugim područjima.

Nastava književnosti u osnovnoj školi, posebice u razrednoj nastavi, ima svoje posebnosti. Temelji se na odabiru književnih tekstova koji su dostupni doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika toga uzrasta, što znači da se ne uspostavlja

¹⁶ Nastavni plan i program za osnovnu školu, Hrvatski jezik, MZOS, Zagreb, kolovoz 2006., str. 25.

književnopovijesna organizacija gradiva. Gradivo se, kako navodi Rosandić¹⁷, strukturira u tematske krugove koji sadrže izbor reprezentativnih, primjerenih književnih tekstova: proznih, pjesničkih i dramskih.

Kako se pri izboru književnih tekstova uvijek vodi računa o dobi učenika, u nižim razredima osnovne škole prevladavaju kraće narodne umjetničke priče, bajke, basne, pjesme i priče iz dječjeg života. Uvažavajući pedagoško-psihološki kriterij, u nastavne programe pažljivo su odabrani i uvršteni primjeri iz usmene narodne književnosti. Tako je u programima književnosti, naročito u prva četiri razreda, između ostalih književnih vrsta, u velikoj mjeri zastupljena i bajka.

Bajke se najviše obrađuju u okviru obvezne i izborne *lektire*, a prema sadašnjem Nastavnom planu i programu¹⁸ najviše su zastupljene u drugom i trećem razredu osnovne škole, što vidimo u tablici 1. Međutim, iskusan će nastavnik pažljivo odabrati vrijednu bajku i izvan tih okvira i ponuditi ih učenicima ili kao školsko ili kao domaće štivo, te je interpretirati kad god nađe razloga za to.

Tablica 1: *Popis bajki u okviru lektire od prvog do četvrtog razreda osnovne škole*

Razred	Bajka
I.	Jacob i Wilhelm Grimm: <i>Bajke</i> (izbor) Zvonimir Balog: <i>Male priče o velikim slovima</i> Ljudevit Bauer: <i>Tri medvjeda i gitara</i> Sunčana Škrinjarić: <i>Kako sanjaju stvari ili Plesna haljina žutog maslačka</i> Jens Sigsgaard: <i>Pale sam na svijetu</i>
II.	Hans Christian Andersen: <i>Bajke</i> (izbor) Karel Čapek: <i>Poštarska bajka</i> Carlo Aleksander Milne: <i>Medo Winnie zvani Pooh</i> Nada Iveljić: <i>Božićna bajka</i> Ela Peroci: <i>Djeco, laku noć</i> (izbor) Charles Perrault: <i>Bajke</i> (izbor: <i>Vile, Kraljević Čuperak, Mačak u čizmama, Pepeljuga ili Ljepotica i zvijer</i> od Mme Leprice de Beaumont koja se redovito tiska pod Perraultovim imenom)

¹⁷ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga

¹⁸ *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Hrvatski jezik, MZOS, Zagreb, kolovoz 2006.

III.	Vladimir Nazor: <i>Bijeli jelen</i> Dubravko Horvatić: <i>Grički top</i> Hugh Lofting: <i>Pripovijest o doktoru Dolittleu</i> Nada Iveljić: <i>Šestinski kišobran</i> <i>Hrvatske narodne bajke</i> Gianni Rodari: <i>Putovanje Plave strijele</i> ili <i>Čipolino</i> James Matthew Barrie: <i>Petar Pan</i> Frank Lyman Baum: <i>Čarobnjak iz Oza</i>
IV.	Ivana Brlić-Mažuranić: <i>Regoč</i> i <i>Šuma Striborova</i>

Od navedenih bajki, u obveznu lektiru spadaju *Bajke* braće Grimm koje se čitaju u prvom razredu, *Bajke* H. C. Andersena koje se čitaju u drugom razredu, te *Regoč* i *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić koje su svrstane u četvrti razred osnovne škole. U trećem razredu nijedna bajka nije izdvojena kao obvezna lektira. Djela navedenih autora (braće Grimm, H. C. Andersena i Ivane Brlić-Mažuranić) već se duži niz godina svrstavaju u obveznu lektiru i uvijek u iste razrede, za razliku od drugih neobveznih bajki, primjerice *Petra Pana*, autora J. M. Barria, koji se prije čitao u četvrtom razredu, a koji se sada svrstava u treći razred ili *Alice u zemlji čudesa*, autora Lewisa Carrolla koja se prema nastavnom planu i programu čitala u četvrtom razredu a koje sada u popisu lektire uopće nema.

Neke se bajke s ovog popisa lektire mogu obrađivati i u okviru *medijske kulture* obzirom da su Nastavnim planom i programom¹⁹ dani i filmovi koji se mogu gledati usporedno s obradom bajke, što vidimo u tablici 2. Neki od navedenih naslova odgovaraju naslovima s popisa lektire, a neki se u popisu lektire ne nalaze ali spadaju u filmove istog žanra koji su poznati i rado gledani među učenicima, kao što su *Shrek* i *Čudesna šuma*.

Tablica 2: *Popis filmova*

Razred	Popis filmova
I.	M. Jović i S. Fabrio: <i>Pale sam na svijetu</i> N. Kostelac: <i>Crvenkapica</i>

¹⁹ Ibid.

II.	M. Lovrić: <i>Ružno pače</i> Lj. Jojić: <i>Kraljevna na zrnju graška</i> W. Disney: <i>Snjeguljica i sedam patuljaka</i> ili <i>Pinokio</i>
III.	V. Fleming: <i>Čarobnjak iz Oza</i> M. Blažeković: <i>Palčić</i> A. Adamson, V. Jenson: <i>Shrek</i>
IV.	M. Blažeković: <i>Čudesna šuma</i>

Iz tablice 2 možemo zaključiti kako se najviše filmova nudi u drugom i trećem razredu što je i logičan slijed usporedimo li je s tablicom 1 iz koje smo prethodno zaključili kako je zastupljenost bajke, u okviru lektire, u tim istim razredima najveća.

Bajke se u razrednoj nastavi, osim u okviru obvezne i izborne lektire, obrađuju i kroz *čitanke*. U tom slučaju riječ je o kraćim bajkama ili ulomcima dužih bajki koje mogu i ne moraju biti s popisa obvezne ili izborne lektire. Koje će bajke u čitanci biti sadržane ovisi o nastavnom planu i programu i autoru koji čitanku kreira, a kojim će se redoslijedom čitati ponekad može odlučiti i sam učitelj u skladu s odgojno-obrazovnom svrhom i zadaćama – „svrha i zadaće nastave književnosti smjerokazi su u izboru djela za svaki razred i za svaki nastavni sat“²⁰. Osim čitanke u odgojno-obrazovni proces uključuju se i ostala nastavna sredstva i pomagala kao što su časopisi, novine, rječnici, enciklopedije, radio, televizija i računalo.

U raznim oblicima rada bajka može poslužiti i kao sadržaj rada u *slobodnim aktivnostima*. Tako primjerice u literarnim družinama učenici čitaju, interpretiraju i pišu bajke; u dramskim družinama bajke se mogu dramatizirati i izvoditi na improviziranim pozornicama; knjižničarska družina može organizirati izložbu zbirka poznatih autora bajki te književne večeri posvećene bajki i njenim autorima; a filološke sekcije mogu proučavati jezik bajke.

Bajku treba koristiti na različite načine i u raznovrsne odgojno-obrazovne svrhe, u svim područjima djelatnosti kako bi učenik razvio i obogatio:

- govorni izraz,

²⁰ Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: HENA COM, str. 38.

- leksik,
- stvaralačko prepričavanje i pripovijedanje,
- interpretativno čitanje,
- interpretativno čitanje po ulogama,
- sve oblike igre po ulogama (dramatizacija).

Obradom bajke ostvaruju se i *programske zadaće* koje učenik usvaja po razinama od početka osnovnog školovanja do završetka četvrtog razreda. Iz programskih zadaća, koje su prikazane u tablici 3, a koja je sastavljena prema pregledu programskih sadržaja Dragutina Rosandića²¹, vidljivo je kako su raspoređeni književnoteorijski pojmovi vezani uz bajku i kako se ti isti pojmovi po razinama u razrednoj nastavi usvajaju.

Tablica 3: *Programske zadaće*

Razred	Programske zadaće
I.	Fabula: mjesto i vrijeme radnje događaja (na razini prepoznavanja) Likovi: osnovne osobine glavnog lika (dobar – loš, hrabar – plašljiv, i sl.) Vrsta: priča (na razini prepoznavanja)
II.	Fabula: redoslijed događaja (na razini prepoznavanja i imenovanja) Likovi: glavni i sporedni Vrsta: bajka (na razini prepoznavanja)
III.	Fabula: povezanost događaja s mjestom, vremenom i likovima Lik: izgled i govor (osnovna obilježja) Vrsta: bajka (na razini prepoznavanja i imenovanja) Sastav/ Kompozicija: razgovor, opis, pripovijedanje (na razini prepoznavanja i imenovanja)
IV.	Fabula: kronološki slijed događaja (na razini prepoznavanja); elementi fabule – uvod, zaplet, rasplet Lik: odnosi među likovima Vrsta: bajka (osnovna obilježja) Sastav/ Kompozicija: dijalog i monolog (na razini prepoznavanja); opis i pripovijedanje (prepoznavanje i imenovanje)

²¹ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga

Iz dane se tablice može zaključiti kako bi do kraja četvrtog razreda svi učenici trebali znati prepoznati i definirati bajku kao književnu vrstu, shvatiti tijek događaja, znati raščlaniti fabulu po elementima, znati objasniti odnose među likovima i opisati njihov izgled, postupke, sličnosti i razlike, znati opisivati vanjski i unutarnji prostor, te razlikovati dijalog i monolog, kao i govor lika i piščevog pripovijedanja.

3.2. Ustrojstvo nastavnog sata

Prema Dragutinu Rosandiću²², interpretacija bajke na nastavnom satu ostvaruje se kroz sljedećih osam faza:

1. pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke,
2. interpretativno čitanje bajke,
3. provjeravanje doživljaja,
4. prepričavanje teksta,
5. analiza teksta (interpretacija),
6. uopćavanje,
7. pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje i druge oblike samostalnoga stvaralačkog rada,
8. zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće.

3.2.1. Pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke

Ovisno o tematskoj usmjerenosti bajke, organizira se *razgovor* u kojem učenici/učenice izražavaju svoja iskustva, doživljaje i spoznaje, a kao ishodište uzima se tema koja je u suglasju s temom bajke. Taj razgovor može biti motivacijski ili kontrolni. Učenici/učenice mogu iznijeti doživljaj straha ili ponašanje ljudi u određenim situacijama iz svog iskustva a u kojima se očituje hrabrost. Upravo ovakvim osmišljavanjem iskustva olakšava se prijelaz u svijet bajke u kojoj je na drugačiji način i drugim sredstvima izražen doživljaj straha, junački pothvat, i sl.

²² Ibid., str. 480-486.

Motivacija učenika neizostavan je dio svakog sata. Može se primjerice ostvariti *metodom poticajne riječi*, pri čemu učitelj/učiteljica izgovara poticajnu tematsku riječ (npr. strah, junaštvo, dobrota) a učenici/učenice usmeno ili pismeno iznose asocijacije koje povezuju uz tu poticajnu riječ. Kada se dobije krug asocijacija, učitelj/učiteljica ih komentira i najavljuje svijet bajke u kojem se neke od tih asocijacija pojavljuju i u drugačijem obliku i kontekstu.

Budući da se u bajkama pojavljuje personifikacija kao karakteristično stilsko sredstvo, u pripremnoj se fazi može izvesti *vježba personificiranja*, kojom učitelj/učiteljica motivira učenike/učenice za stvaralaštvo, što može izgledati ovako:

„U igri ste često poželjeli biti neka druga osoba (pilot, svemirski putnik, pomorac, slavni glumac, državnik, kralj...). Kako biste se ponašali u ulozi osobe u koju biste se željeli preobraziti?;

Stvarima ste u tim igrama kadšto pridavali obilježja živih bića. Zamislite da progovori vaša najdraža igračka, cvijet, stablo, voda, planina! O čemu bi progovorile, kako bi se ponašale da su žive? “²³

Vježba personificiranja učenicima/učenicama može biti zadana i za domaći rad na satu koji prethodi obradi bajke, pa se u pripremnoj fazi mogu čitati odabrani sastavci koji najavljuju fantastični svijet bajke.

Prije čitanja bajke mogu se *promatrati ilustracije* koje prikazuju karakteristične prizore vezane uz bajku, a na temelju kojih učenici/učenice pismeno ili usmeno izražavaju što na njima vide, iznoseći samo bitne podatke, a zatim se najavljuje tekst bajke uz koji se vezuju prethodno prikazane ilustracije.

U bajkama u kojima se kao glavni likovi pojavljuju životinje, pripremanje za doživljaj bajke provodi se ovim metodama:

- dijaloškom metodom,
- metodom pokazivanja,
- metodom samostalnog izlaganja učenika/učenice.

²³ Ibid., str. 480.

Dijaloškom metodom provodi se razgovor o karakteristikama životinja, njihovom ponašanju i čovjekovom odnosu prema njima. *Metodom pokazivanja* pokazuje se neki crtež ili slika životinje u prirodnom ili karikiranom obliku, nakon čega ih učenici/učenice analiziraju izražavajući osjećaje koje karakteristike tih životinja u njima bude. *Metoda samostalnog izlaganja učenika/učenice* odnosi se na izlaganje o pojedinim životinjama koje je utemeljeno na njihovom osobnom iskustvu ili na informacijama koje su pronašli na internetu, u enciklopedijama ili nekim drugim izvorima informacija.

Ako se u bajci pojavljuju natprirodna bića, razgovara se o tome kako su učenici/učenice u ranom djetinjstvu, slušajući priče odraslih, doživljavali i zamišljali vješticu, vilu ili neka druga čudovišna bića. Od tih se iskustava kreće dalje u objašnjavanje narodnog vjerovanja i povezanosti bajke s različitim tipovima takvog vjerovanja.

Obzirom da učenici rado gledaju crtane filmove, u pripremnoj se fazi može razgovarati o *likovima crtanih filmova* koji su po svojim karakteristikama i postupcima slični onima iz bajki, a može se provesti i *gledanje filma* koji je rađen na predlošku bajke, a čija analiza služi kao motivacija za čitanje teksta.

Čitanju bajke prethodi i *objašnjavanje nepoznatih riječi, pojmova i izraza*. Ako se bajka ne čita u cjelini, *stvaralačkim prepričavanjem* iznosi se sadržaj bajke do onog dijela radnje koji će biti interpretativno pročitani. U slučaju da su učenici/učenice kod kuće bajku već pročitani u cijelosti, u pripremnoj se fazi provjerava kako su je doživjeli, koje su situacije najviše zaokupile njihovu pažnju i koji su im se likovi najviše svidjeli ili ih zainteresirali. U tom slučaju učenici/učenice bi trebali obavljati određene *predradnje* – stvarati plan za kompoziciju bajke; slagati pravilna redoslijed događaja; uspostaviti odgovarajuće odnose između ilustracija, filmova i teksta; klasificirati likove; pripremiti plan za analizu lika; inspirati iz teksta karakteristične podatke (jezične ili stilske); postaviti teze koje se odnose na idejni smisao bajke ili karakterne osobine likova; i sl.

Rješavanje zadataka objektivnog tipa još je jedan oblik pripreme učenika/učenica koji može prethoditi čitanju. U njima su obuhvaćeni najpoznatiji likovi iz narodne bajke s kojima su se učenici/učenice upoznali, karakteristične situacije iz poznatih bajki i stilski postupci. Takvim se provjeravanjem može utvrditi pripremljenost za primanje novog teksta.

3.2.2. Interpretativno čitanje bajke

Interpretativnim čitanjem bajke učenici/učenice doživljavaju njezin svijet i emotivno se angažiraju. Pri interpretativnom čitanju bajke pozornost se obraća na njezine književne značajke. Bajku najčešće čita, odnosno pripovijeda, učitelj/učiteljica, ali to ne mora uvijek biti tako pa se slušanje učitelja/učiteljice može zamijeniti slušanjem teksta uz interpretaciju nekog glumca (snimke na kaseti, snimke na CD-u, snimke s internet stranice, radio emisije...).

3.2.3. Provjeravanje doživljaja

Nakon interpretativnog čitanja, koje izaziva određeni tip reakcije, slijedi provjeravanje doživljaja koje se provodi *usmeno* ili *pismeno*. Dijaloškom metodom provjerava se koje je osjećaje, asocijacije i misli određeni tekst pobudio, a u pisanom se obliku doživljaj može izraziti navođenjem jedne riječi, nizom riječi (sintagmama) ili kraćim vezanim tekstovima koji predočavaju osjećaje, predodžbe i asocijacije učenika/učenica. U provjeravanju doživljaja može se primijeniti i *orijentacijska anketa*. To je anketa kojom se provjerava krug doživljaja i zapažanja učenika/učenice. Bez obzira radilo se provjeravanje doživljaja usmeno, pismeno ili putem ankete, uvijek ih se na posljetku iznosi usmeno, dopunjava ih se, ispravlja i dovodi u odgovarajući sustav.

3.2.4. Prepričavanje teksta

Kada učenici/učenice izraze svoje doživljaje i zapažanja vezana uz pročitane bajke, pristupa se prepričavanju teksta. Odabiru se različiti tipovi prepričavanja:

- prepričavanje blisko tekstu,
- stvaralačko prepričavanje,
- izorno prepričavanje,
- sažeto prepričavanje,
- prepričavanje vezano uz ilustracije.

Od navedenih tipova prepričavanja, najčešće se koriste prva dva, a prepričavanje se može osloniti i na *kompozicijsku shemu*, što znači da učenici služeći se shemom slijede razvoj

radnje. Ovaj se postupak provodi kako bi učenici samostalno obuhvatili bajku u cjelini i osamostalili se u govornom izražavanju. Prepričavanje najčešće prethodi analizi teksta jer pruža mogućnost interpretacije bitnih elemenata (npr. likova, slika, jezika, stila), ali se može pojaviti i u ostalim fazama nastavnog sata.

3.2.5. Analiza teksta (interpretacija)

Ovaj dio nastavnog sata nazivamo i *analitičkom fazom*. Ona se posvećuje središnjem problemu: likovima, kompoziciji, idejnoj usmjerenosti, jeziku, stilu i karakteristikama bajke kao književne vrste.

U ovoj se fazi smjenjuju različite metode i postupci kako bi učenici/učenice bili što više angažirani u radu na tekstu i kako bi razvijali sposobnost zapažanja, zamišljanja i prosuđivanja. Možda najvažniju ulogu u analitičkoj fazi nastavnog sata ima *dijaloška metoda*. Tom se metodom učenicima/učenicama omogućuje da izraze svoja zapažanja o likovima i njihovim postupcima, situacijama i stavovima pri čemu se rabe *problemska pitanja* – pitanja kojima se pokreće misaoni svijet učenika/učenice i razvija moć zapažanja i zaključivanja. Osim dijaloške metode, koristi se i *metoda objašnjavanja* – učenicima/učenicama se objašnjavaju postupci likova, stilska sredstva, leksik, frazeologija djela i karakteristike bajke kao književne vrste.

Govorne metode (dijaloška i monološka) povezuju se s *metodom rada na tekstu*, odnosno pojavljuju se u kombinaciji s tom metodom. Što znači da za sve tvrdnje koje učenik/učenica iznesu komentirajući ili objašnjavajući, moraju pronaći argument u tekstu, tj. citirati dio teksta koji to potvrđuje.

Neizostavan dio ovog dijela sata jest i čitanje teksta koje može biti glasno izborno i tiho usmjereno. *Glasno izborno čitanje teksta* se pojavljuje kod objašnjavanja stilskih postupaka – učenici/učenice najprije u tekstu pronalaze određenu stilsku karakteristiku, imenuju je, objasne i na posljeticu glasno pročitaju (npr. stereotip iz bajke: „*Bio jedan car, pa imao tri sina...Imao nekakav bogat čovjek jedinca sina...*“²⁴ – učenici imenuju pojavu koju su zapazili i glasno pročitaju tekst). Čitanje se može izvoditi i u sebi za zadatkom, nakon čega

²⁴ Ibid., str. 484.

se iznosi rješenje tog zadatka. U tom slučaju riječ je o *tiho usmjerenom čitanju*, a ono prethodi čitanju na glas i izgovoru.

U analitičkoj fazi primjenjuju se i postupci koji učenike/učenice uvodi u *interpretativno čitanje*. To su primjerice pripremne vježbe, ilustracije i pismeni zadaci. *Pripremne vježbe* služe produbljivanju doživljaja teksta i razvijanju sposobnosti zamišljanja određenih situacija u tekstu, postupaka likova, njihova izgleda i govora, na način da se učenici/učenice pokušaju zamisliti u nekoj zadanoj situaciji i opisati izgled lika iz te situacije, njegove postupke, borbu s drugim likovima, i sl. *Ilustracijama* učenici mogu zamišljati pojedine epizode iz teksta i na taj način obogatiti vizualni doživljaj bajke. Manje bitnim ne smatraju se ni *pismeni zadaci* kojima se također dobiva detaljna analiza teksta, a koji obuhvaćaju: odgovore na pitanja, popunjavanje tablica vezanih uz karakteristike likova, objašnjavanje postupaka i različite komentare o jezičnoj i stilskoj karakterizaciji teksta.

3.2.6. Uopćavanje

U ovoj se fazi nastavnog sata sređuju rezultati analize, što znači da se stvaraju zaključci i usustavljaju sadržaji prema određenim kriterijima na osnovu svih elemenata koje su učenici/učenice uočili u prethodnoj fazi (elementi koji se odnose na likove, kompoziciju, idejni svijet, jezične i stilske značajke). Očituju se i *reproduktivne* i *produktivne* aktivnosti. Učenici/učenice reproduciraju najvažnije zaključke i književne termine koje su usvojili, a produktivni karakter izlaganja dolazi do izražaja u preoblikovanju sadržaja i drukčijem redoslijedu izlaganja.

Osim navedenih aktivnosti, primjenjuju se i oblici usmenog i pismenog izražavanja. Od usmenih oblika primjenjuju se: odgovori na pitanja, samostalno izlaganje učenika/učenice, usmene recenzije i komentari; a od pismenih se oblika primjenjuju: odgovori na pitanja, rješavanje nastavnih listića, popunjavanje anketnih listića, rješavanje kontrolnih zadataka, sastavljanje odgovora iz deformiranih rečenica, nadopunjavanje rečenica nekim temeljnim pojmovima koje se učenici/učenice usvojili u analitičkoj fazi, sistematizacija sadržaja, i sl.

3.2.7. Pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje i druge oblike samostalnog stvaralačkog rada

Neki od postupaka za pripremu učenika na interpretativno čitanje sadržana su i opisana i u prijašnjim fazama nastavnog sata. Međutim, osim navedenih postupaka postoje i drugi koji razvijaju osjećaj za izražavanje vrednote pjesničkog jezika, a to su: obilježavanje pauze, određivanje tipa intonacije, ritma, intenziteta govora i boje glasa. Da bi interpretativno čitanje bilo zadovoljeno, kod učenika je potrebno pokušati razviti sve te postupke. Da bi se to postiglo tekst se raščlanjuje na manje jedinice i svaka se od tih jedinica analizira posebno što može pomoći da se uoče vrijednosti i nedostaci čitanja. Nakon obavljenih predradnji na tekstu, učenici/učenice pokušavaju interpretativno čitati tekst pri čemu pokazuju stupanj suživljenosti s tekстом, te logičku i emocionalnu izražajnost govora. Dobro je na posljepku čitanje učenika usporediti i s čitanjem glumaca upotrebljavajući razna auditivna sredstva, od kojih nastavnici, kako istraživanja pokazuju²⁵, danas najviše upotrebljavaju radijske emisije, zvučne čitanke i književnost na CD-ROM-u.

Kao posebna vrsta interpretativnog čitanja može se provesti i *čitanje po ulogama i dramatizacija teksta*. Najčešće je riječ o usmenoj dramatizaciji, a njoj obavezno prethodi pismena dramatizacija odnosno stvaranje plana za usmenu dramatizaciju. Učenici/učenice tekst bajke prenose u dramski oblik na način da izdvajaju lica i dijaloško-monološke dionice, a u didaskalije unose elemente koji objašnjavaju likove i događaje. Ovim zadatkom do izražaja dolazi sposobnost učenika/učenice za preoblikovanja teksta što je njima zanimljiv ali zahtjevan posao i zbog toga se ne može u potpunosti provoditi s uzrastom učenika čije pisanje nije na razini automatizacije. Dramatizacija teksta može se povezati i s nastavom likovne kulture pa učenici/učenice koji/koje pokazuju likovni smisao mogu ilustrirati likove i određene situacije, te osmisliti svoj nacrt za kostime i scenu. Osim dramatizacije, na predlošku teksta poznatih bajki, učenici/učenice mogu napisati i scenarij za film ili pokušati likovno oblikovati likove iz bajke za crtani film. Smatra se da pjesnički i fantastični elementi iz bajke mogu itekako poticati najrazličitije oblike dječjeg stvaralaštva.

²⁵ Ek, M. (2010). Nastavna sredstva kao izvor literarnog znanja. *Život i škola* (ur: Pintarić, A. i dr.). 24 (2/2010), 156-168.

3.2.8. Zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće

Za domaći rad učenici/učenice dobivaju zadatke *usmenog* i *pismenog* karaktera. Od usmenih su zadataka najčešći: prepričavanje teksta, interpretacija likova, usporedna karakterizacija likova, samostalno iznošenje fabule, objašnjavanje stilskih i jezičnih obilježja teksta, izlaganje idejnih stavova bajke i sl. Dok se od pismenih zadataka rado zadaju: odgovori na pitanja, pismena karakterizacija likova, pismeni plan kompozicije, sažeto prepričavanje, objašnjavanje epizoda i komentiranje jezičnih i stilskih elemenata. Svi navedeni zadaci usmjereni su na produbljeniji oblik interpretacije teksta, međutim tekst bajke može poslužiti i kao inspiracija učenika/učenica za samostalne pismene sastavke kojima učenici mogu izraziti svoje doživljaje straha, neočekivane susrete, opisati nestvarne likove ili oblikovati neke uzbudljive dijelove bajke. Osim zadataka usmenog i pismenog karaktera, učenicima/učenicama se mogu zadati i zadaci likovnog karaktera od kojih je najčešći samostalno ilustriranje nekog dijela bajke, međutim osim toga mogu se analizirati ilustracije, prikupljati izdanja narodnih bajki i pripremati izložbe istih s njihovim najpoznatijim ilustracijama.

4. SUVREMENI METODIČKI PRISTUP

4.1. Metodički sustavi nekada i danas

Interpretacija bajke na nastavnom satu najčešće se ostvaruje kroz prethodno navedenih osam faza, međutim unošenjem novih i suvremenijih sredstava i pomagala, povezivanjem sata književnosti s drugim predmetima, kao i drugačijim pristupom djelu, bajka se može interpretirati i na drugačiji način. Izvođenje nastavnog procesa može biti raznoliko upotrebljavamo li razne, naročito suvremene, metodičke sustave nastave književnosti. Suvremenim metodičkim pristupom nastava se može oplemeniti i učiniti zanimljivija.

„Metodički sustavi nastave književnosti proizlaze iz koncepcije obrazovnih i odgojnih ciljeva te nastave, njezine kulturološke i društvene funkcije. U oblikovanju metodičkih sustava očituje se shvaćanje sadržaja nastave, organizacijskih oblika, položaja učenika/učenica i učitelja/učiteljica te postupaka kojim se ostvaruju odgojni i obrazovni ciljevi.“²⁶ Drugim riječima, metodički je sustav zamisao izvođenja nastavnog procesa, odnosno nastavnog sata. U povijesti nastave književnosti oblikovani su različiti metodički sustavi, a kod nas ih je u metodičku teoriju uveo i razradio Dragutin Rosandić, no oni su u stalnom razvoju pod utjecajem različitih teorija učenja i poučavanja.

S početka su se metodički sustavi, prema svojoj usmjerenosti, najčešće razvrstavali u sljedećih pet skupina:

1. dogmatsko-reproduktivni,
2. reproduktivno-eksplikativni,
3. interpretativno-analitički,
4. problemsko-stvaralački,
5. korelacijsko-integracijski.²⁷

U tim se metodičkim sustavima obrađivala i bajka. Prva dva metodička sustava, dogmatsko-reproduktivni i reproduktivno-eksplikativni, najstariji su metodički sustavi u nastavi književnosti koji su nastali u dalekoj prošlosti i kao takvi se dugi niz godina zadržali i koristili u nastavi književnosti, kao i u obradi bajke. Danas kada ih se proučava i priča o njima,

²⁶ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga, str. 203.

²⁷ Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga

nerijetko im se pridaje naziv „stara škola“ što podrazumijeva stari oblik izvođenja nastavnog procesa, odnosno nastavnog sata koji se danas u nastavi rijetko koristi. Pa je tako primjerice u *dogmatsko-reproduktivnom sustavu* temeljni sadržaj činila povijest književnosti i u manjoj mjeri teorija književnosti. Učenici/učenice morali su usvajati književnopovijesne činjenice i podatke iz autorove biografije, navoditi bibliografske podatke, prepričavati sadržaje književnih djela i citirati gotove sudove o književnim djelima i piscima, a teorija književnosti se proučavala deduktivno ili formalistički, neovisno o književnome tekstu. Drugim riječima, cilj takve nastave bio je da učenik/učenica zapamti što veći broj književnih činjenica bajke (biografskih, bibliografskih, književnopovijesnih, sadržajnih) i doslovno ih ponavlja. Rosandić je istaknuo kako „takva nastava razvija reproduktivne sposobnosti i pamćenje, ali ne razvija analitičke sposobnosti, estetski smisao, kritički stav prema pojavama koje se proučavaju.“²⁸ Naime, zadatak nastavnika u ovome sustavu bio je predavati književne sadržaje i prenositi gotove sudove, a nerijetko je i nametao vlastite, dok ih je učenik morao usvajati i vjerno reproducirati. Njihovo se znanje na posljetku mjerilo količinom usvojenih činjenica i informacija. *Reproduktivno-eksplikativni sustav* nastave bio je nešto napredniji od dogmatsko-reproduktivnog. Njime se težilo za afirmacijom učenikove samostalnosti, odnosno za uporabom vlastitih riječi, u iznošenju književnih sadržaja – učenik je mogao prepričavati sadržaj bajke unoseći u njega „vlastite riječi“ i objašnjavajući određene književne pojave u danom tekstu. Međutim, ovim se sustavom još uvijek nije odmaknulo od dominantne uloge nastavnika – on je i dalje središnja ličnost nastavnog procesa, odnosno predavač i tumač književnih pojava, dok je učenikov udio u tumačenju književnog djela potisnut u drugi plan.

Nakon ova dva sustava, u kojima su učenici/učenice bili samo pasivni slušatelji s minimalnom mogućnošću iznošenja osobnih stavova, razvila su se sljedeća tri sustava: interpretativno-analitički, problemsko-stvaralački i korelacijsko-integracijski, koji su učenike konačno „podignuli“ na višu razinu sudjelovanja u nastavnom procesu. Tako je u *interpretativno-analitičkom sustavu* učenik/učenica podignut na razinu estetskog subjekta, što znači da sudjeluje u interpretaciji bajke zajedno s učiteljem/učiteljicom, te izražava svoja zapažanja i sudove o bajci, čime se razvila književna senzibilnost, aktivan odnos prema književnom djelu, kritički stav i zanimanje za čitanje bajke. Drugim riječima, učitelj/učiteljica više nije predavačica/predavač, već organizatorica/organizator nastavnog procesa, što znači da se nastavni proces ostvaruje u dvosmjernoj komunikaciji. Iako je taj sustav uveo određene

²⁸ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga, str. 204.

promjene, tek je posljednjim dvama metodičkim sustavima s navedenog popisa, *problemsko-stvaralačkim* i *korelacijsko-integracijskim*, ostvaren korak više ka suvremenijem pristupu nastavi književnosti, dajući učenicima mogućnost samostalnog rješavanja nekog zadanog književnog problema i traženja izlaza iz problemske situacije koju postavlja učitelj, ili mogućnost povezivanja sadržaja bajke sa srodnim predmetima (likovna kultura, glazbena kultura...) u zajednički didaktički sustav.

Danas je taj popis metodičkih sustava proširen nešto suvremenijim metodičkim sustavima nastave književnosti koji se sve više koriste u nastavnom procesu, kao i u samoj obradi bajke, pa suvremenu klasifikaciju, prema Dragutinu Rosandiću²⁹, sveukupno čini devet sustava:

1. dogmatsko-reproduktivni,
2. reproduktivno-eksplikativni,
3. interpretativno-analitički,
4. problemsko-stvaralački,
5. korelacijsko-integracijski,
6. komunikacijski,
7. otvoreni,
8. multimedijски,
9. timski.

Suvremenim se metodičkim sustavima učitelji/učiteljice sve više koriste, a učenici ih rado prihvaćaju. Činjenica je da učenici/učenice nerijetko osjete zasićenje u nastavnom procesu, a naročito u čitanju i obradi lektire kojoj pripadaju i bajke. U tom slučaju učitelj/učiteljica može izabrati neki suvremeniji pristup bajci i time sat obrade bajke učiniti zanimljivijim i poželjnijim, imajući na umu kako su upravo oni ti o kojima ovisi hoće li dijete bajku prihvatiti i njegovati je, kao i zavoljeti je čitati i slušati. Primjeri dvaju takvih sustava i način obrade bajke u okviru istih, dani su u sljedećim poglavljima.

²⁹ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga

4.2. Multimedijski sustav

Multimedijski sustav je oblik suvremene nastave književnosti koji „uključuje različite medije kojima se prenose književno-znanstvene i umjetničke poruke. Riječ je o vizualnim i auditivnim te elektroničkim medijima.“³⁰ To znači da se tijekom sata obrade bajke u ovome sustavu može organizirati, odnosno podijeliti, na dijelove koji se mogu obrađivati kroz jedan ili više od sljedećih medija:

- knjigu, udžbenik i čitanku;
- zvučne zapise (kasete, radijske emisije, CD-ROM);
- TV i film;
- računalo i internet;
- mobilni telefon.

Knjiga, udžbenik i čitanka prvi su mediji s kojima se učenici/učenice u procesu školovanja susreću. Knjigu na satu obrade bajke učitelj/učiteljica mora uvijek imati u rukama, bez obzira poslužili se nekim od drugih medija ili ne, jer se time kod učenika razvija poticaj na čitanje. Međutim, klasično čitanje bajke iz knjige ili udžbenika mogu upotpuniti ili potpuno zamijeniti i neki drugi mediji.

4.2.1. Zvučni zapisi

Jedan od čestih oblika zvučnih zapisa koji se pojavljuje u nekim višezvornim udžbenicima jest takozvana *zvučna čitanka*. To je posebno didaktičko sredstvo za nastavu književnosti koje učenicima prenosi književno-umjetničku riječ u govornoj interpretaciji scenskih umjetnika i koje, između ostalog, sadrži bajke. Zvučni se zapisi bajki mogu uključiti u različite faze nastavnog sata – mogu zamijeniti učiteljsko/učiteljevo čitanje bajke, a u završnoj fazi mogu poslužiti kao svečani završetak interpretativnog procesa. Ona kao takva korespondira s udžbenikom i drugim nastavnim sredstvima (radnim listovima, videokasetom, književnim nastavnim filmom, CD-ROM-om).

Slično kao i zvučna čitanka, mogu se upotrebljavati i razni drugi zvučni zapisi kao što su *radijske emisije, kasete i književnost na CD-ROM-u*.

³⁰ Ibid., str. 209.

4.2.2. TV i film

U nastavni se proces obrade bajke mogu uključiti i TV i film. Pritom je najčešće riječ o bajkama u adaptaciji crtanih filmova na TV-u ili videokaseti i DVD-u, iako se u istu svrhu mogu upotrijebiti i snimke (inserti) kazališnih predstava. To su suvremena audiovizualna tehnička sredstva koja učenici/učenice gotovo uvijek rado prihvaćaju, a obzirom da živimo u svijetu snažnog razvitka filmske industrije, uporabu tih medija nikako ne bi smjeli isključiti. Učenicima/učenicama koji ne vole čitati ili koji zadanu bajku nisu pročitali, upravo gledanje filma može biti snažan poticaj za čitanje, a učenicima/učenicama koji redovito čitaju može poslužiti za usporedbu s književnim djelom.

Tako je u *Metodici nastave filma*³¹ ponuđeno par postupaka povezivanja školske lektire i filma, od kojih se za obradu bajke u razrednoj nastavi najčešće upotrebljavaju sljedeća dva postupka:

1. čitanje i obrada bajke – gledanje i obrada filma – usporedba bajke i filma (sličnosti i razlike);
2. gledanje i obrada filma – čitanje i obrada bajke – razgovor o razlikama.

Prvi je postupak koristan ukoliko se želi dublje ući u istraživanje obiju umjetnosti, a drugi je poželjan ako učenike treba filmom motivirati na čitanje bajke. Koji god postupak odabrali, uočavamo se da na kraju svakog provodi usporedba književnog djela i filma, odnosno razgovor o sličnostima i razlikama. Pritom se mogu uspoređivati: mjesto i vrijeme radnje, struktura fabule (redoslijed događanja) i likovi (analiza). Učenicima/učenicama se prije gledanja filma mogu dati upute na što obratiti pozornost, kako bi im kasnije uspoređivanje sadržaja tih dvaju medija bilo olakšano, a nakon gledanja filma, u slučaju dobre raspoloženosti za stvaralaštvo i igru, mogu se zadati i stvaralački oblici rada kao što su: crtanje, gluma, pisanje novog svršetka filma, pisanje novog dijaloga, slušanje filmske glazbe, simuliranje snimanja, i slično.

Naslovi bajki koje se mogu gledati jesu oni, prethodno u radu spomenuti, koji se nalaze u okviru medijske kulture³², ali učitelj/učiteljica ponekad može izabrati i neku drugu filmsku adaptaciju bajke ukoliko je smatra vrijednom i korisnom.

³¹ Težak, S. (2002). *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga

4.2.3. Računalo i internet

Jedni od najsuvremenijih medija koji se u obradi bajke mogu koristiti jesu računalo i internet. Ukoliko učionica ima računalo i projektor, kao i slobodan pristup internetu, nastava se može itekako oplemeniti.

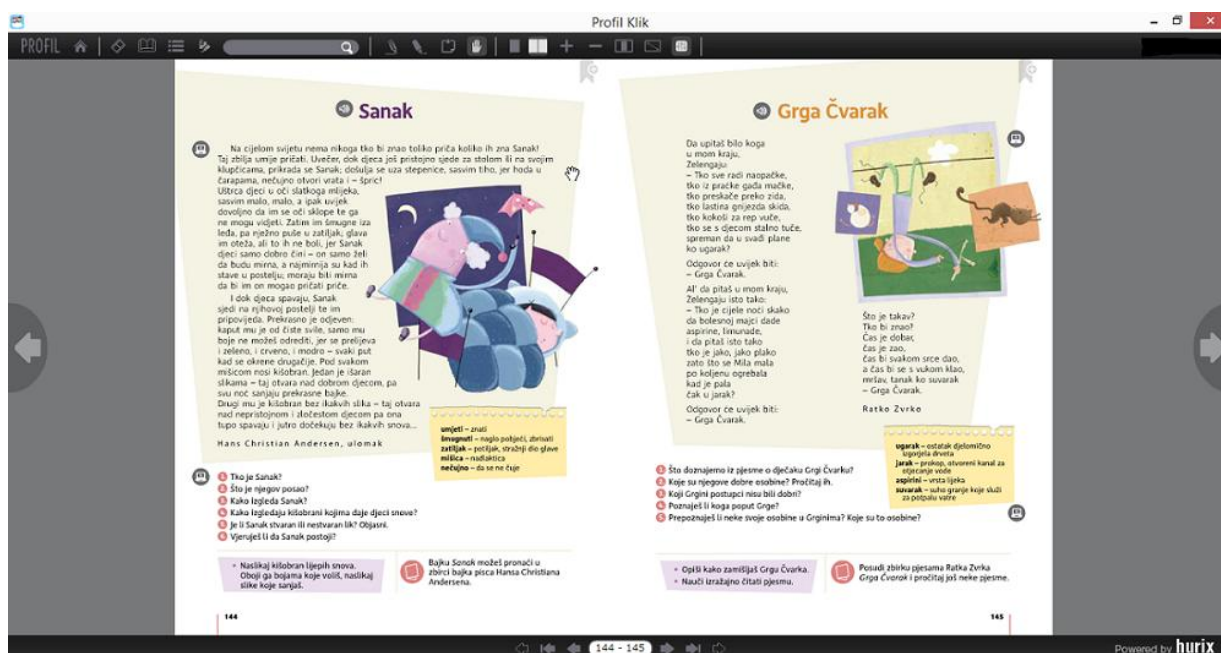
Tako računalo može poslužiti za korištenje *Power Point* programa u kojemu učitelji/učiteljice mogu izrađivati prezentacije i prikazivati ih preko projektor. Power Point prezentaciju može se uključiti u proces obrade bajke na više načina: njome se istovremeno mogu prikazivati ilustracije i tekst bajke, pa se u tom slučaju interpretativno čitanje učitelja/učiteljice iz knjige može zamijeniti čitanjem s prezentacije; mogu se prikazivati samo ilustracije koje se izmjenjuju dok učitelj/učiteljica prepričava sadržaj bajke; pritom se može ubaciti i neki video isječak ili zvučni zapis kako bi se dodatno dočarala neka scena iz priče, a čitanje i prepričavanje teksta katkad može biti popraćeno i nekom glazbom u pozadini. Osim za interpretaciju bajke, Power Point može poslužiti i u završnom dijelu sata, ili na satu ponavljanja, kao kviz ili igra kojom se može provjeriti učenikovo razumijevanje bajke i njihova zainteresiranost za isto.

Računalo se također može koristiti i za prikazivanje igranog ili animiranog filma pomoću DVD playera koji je ugrađen u osobno računalo i projektor, ali i za gledanje filmova i slušanje sadržaja bajke u interpretaciji scenskih umjetnika putem internet stranica. Pritom se učionica može zamračiti čime se stvara efekt kino dvorane.

Osim navedenih programa koji se nude na računalu a koji mogu pomoći na satovima obrade bajke, računalo može poslužiti i za uporabu *digitalnih udžbenika* koji sve te prethodno spomenute video i audio zapise, kvizove ili fotografije sadrže na jednome mjestu, a čija bi uporaba u budućnosti mogla biti neizostavna. Stoga se izdavačke kuće danas sve više usmjeruju ka kreiranju istih. U Hrvatskoj prva softverska platforma za multimedijske digitalne udžbenike jesu *Profil klik* digitalni udžbenici, izdavačke kuće Profil. Oni predstavljaju značajan iskorak u usporedbi s dosadašnjim rješenjima za multimedijske sadržaje donoseći nove mogućnosti korisnicima – korisnici mogu pristupiti svojem *Profil klik* naslovu s bilo kojeg računala ili tableta (povezivanjem s internetskom vezom ili korištenjem besplatne aplikacije u koju se korišteni udžbenici pohranjuju i time omogućuju ponovno

³² *Pale sam na svijetu, Crvenkapica, Ružno pače, Kraljevna na zrnu graška, Snjeguljica i sedam patuljaka, Pinokio, Čarobnjak iz Oza, Palčić, Shrek, Čudesna šuma.*

korištenje i bez povezivanja s internetskom vezom). „Sadržaj udžbenika utemeljen je na poznatome, preglednome i metodički osmišljenome obliku tiskanoga izdanja. Snalaženje je u digitalnome udžbeniku jednostavno i lako jer se korisnik njime može služiti paralelno s tiskanim izdanjem.“³³ Jedina je razlika, u usporedbi s tiskanim izdanjem, ta što digitalni udžbenici sadrže edukativne multimedijske sadržaje i alate za dodavanje korisničkog sadržaja (slika 1). U edukativne multimedijske sadržaje spadaju videozapisi, zvukovni zapisi, interaktivni objekti i kvizovi, slikovni prilozi i fotografije, dokumenti (prezentacije, tekstualni dokumenti, tablice), poveznice na internet stranice i poveznice na sadržaj unutar knjige. Svaki od tih sadržaja ima svoju jedinstvenu oznaku koja je smještena pored teksta u udžbeniku, a čijim se odabirom (klikom miša) započinje s korištenjem.

Slika 1. Izgled stranica digitalnog udžbenika s oznakama multimedijskih sadržaja i alatima za dodavanje korisničkog sadržaja

U obradi bajke, digitalni se udžbenici mogu koristiti tijekom cijelog sata ili samo u jednom dijelu sata, a mogu poslužiti kao:

³³ <http://www.digitalniudžbenici.hr/profilklik.html>, 14. travnja 2015.

- sredstvo za motivaciju (slikovni prilozi i fotografije ili videozapisi koji se u tu svrhu nude),
- potpuna zamjena za tiskano izdanje udžbenika (neobavezno donošenje i korištenje tiskanog izdanja),
- zamjena za učiteljevo/učiteljičino čitanje (zvukovni zapisi u interpretaciji scenskih umjetnika),
- kreativan oblik ponavljanja naučenog (kvizovi),
- poticaj na oblike samostalnog stvaralačkog rada (zadaci za domaću zadaću).

Za vrijeme korištenja digitalnih udžbenika, pažnja se učenika usmjerava na razredno platno ili zid koji je za to prilagođen. Ako je razred tehnički opremljen za takav oblik rada, ovaj medij može itekako oplemeniti nastavu i učiniti je zanimljivijom, a u kojoj će se mjeri digitalni udžbenici uključiti u proces obrade bajke, ovisi o prihvaćenosti ovog medija od strane učitelja, kao i o njihovoj osobnoj volji.

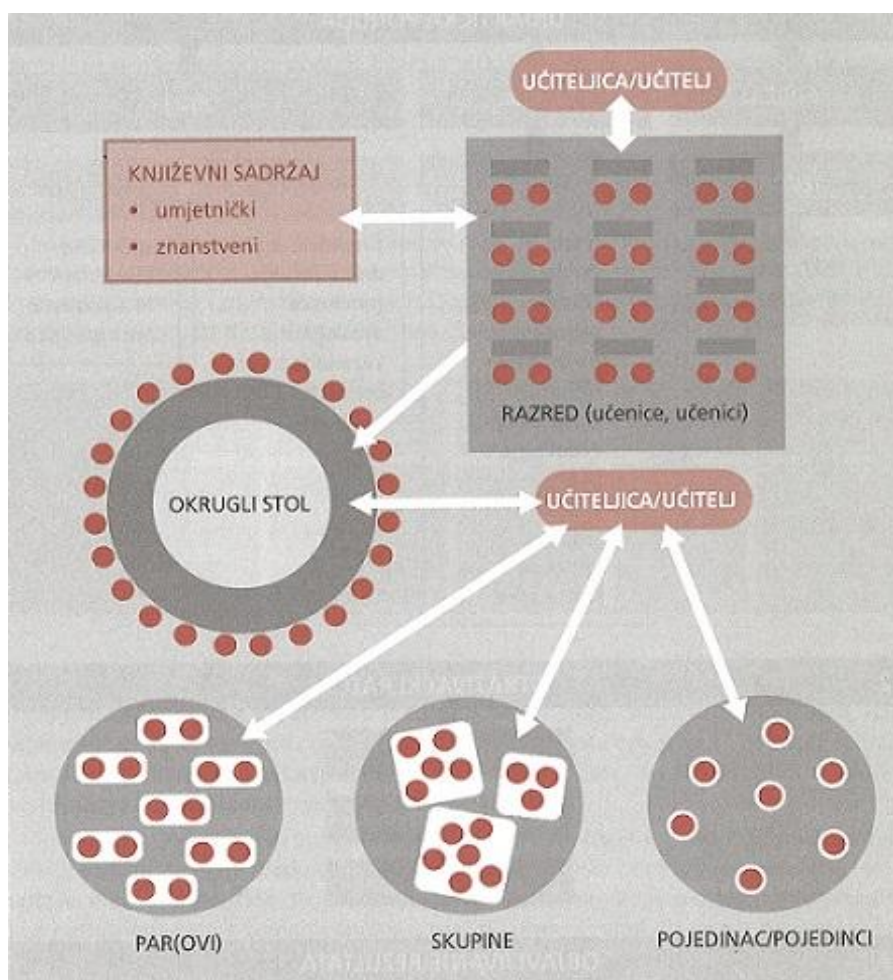
4.2.4. Mobilni telefon

Iako se posljednjih nekoliko godina propitivala svrha korištenja mobilnog telefona u nastavi, ustanovilo se kako može biti pozitivan „alat“ za učenje. Naime, može poslužiti za korištenje aplikacija koje se koriste ciljano za nastavni proces, a koje pomažu učenicima da gradivo prihvate na sebi interesantan i prikladan način, dok učiteljima/učiteljicama može poslužiti kao sredstvo koje pomaže da što brže, lakše i zanimljivije prenesu potrebna znanja i zadatke.

Aplikacije koje su osmišljene na temu bajki obično sadrže audio i video zapise nekih naslova bajki ili kratke kvizove o istima, koji se mogu uključiti u tijek sata kao motivacija, zamjena za učiteljevo čitanje ili sredstvo za ponavljanje, a koje učenici/učenice mogu koristiti individualno, u paru ili u manjim grupama (ovisno o količini mobilnih telefona prisutnih na nastavi). Međutim, takvih je aplikacija na hrvatskom jeziku, nažalost, jako malo, stoga se na uporabu mobilnog telefona u obradi bajke možemo minimalno osloniti.

4.3. Komunikacijski sustav

„Komunikacijski sustav utemeljuje se na teoriji didaktičke i literarno-estetske komunikacije“³⁴. Pritom didaktička komunikacija obuhvaća oblike i metode koji se primjenjuju u nastavi, što je prikazano shematskim prikazom (slika 2). Iz shematskog prikaza vidljivo je kako se u ovome sustavu nastavni proces ostvaruje kao lanac komunikacijskih situacija u kojima se pojavljuju različiti oblici – rad pojedinaca, skupine, parova, te okrugli stol; a osim različitih oblika primjenjuju se i različite nastavne situacije kao i različita nastavna sredstva.

Slika 2. Shematski prikaz didaktičke komunikacije³⁵

³⁴ Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga, str. 206.

³⁵ Ibid., str. 207.

Književni se sadržaj u ovome sustavu obrađuje tako da se raščlani na sadržajne cjeline koje se uključuju u nastavne (komunikacijske) situacije s raznim, prethodno prikazanim, oblicima i metodama rada. Bez obzira na oblik i metodu rada, zadatak učenika je da komunikacijske situacije povežu u lanac koji se na kraju zatvara u sintetiziranu cjelinu, dok je učiteljeva uloga pomoć u organiziranju tih nastavnih situacija i nadziranje njihovog povezivanja u cjelinu.

5. PRIMJERI METODIČKIH MODELA U OBRADI BAJKE

Metodički modeli koji će se prikazati u sljedećim poglavljima osmišljeni su u prethodno razrađenim metodičkim sustavima – multimedijском i komunikacijskom sustavu. U multimedijском sustavu prikazano je djelo *Pepeljuga*, Charlesa Perraulta koje se po nastavnom planu i programu obrađuje u drugom razredu osnovne škole; dok je u komunikacijskom sustavu prikazano djelo Sunčane Škrinjarić, *Plesna haljina žutog maslačka*, koje se obrađuje u prvom razredu osnovne škole.

5.1. Primjer metodičkog modela u obradi bajke *Pepeljuga* Charlesa Perraulta

Obrada lektirnog djela *Pepeljuga* Charlesa Perraulta osmišljena je i prikazana kroz pet nastavih sati obzirom da će učenici u okviru tih sati slušati interpretaciju bajke uporabom računala i internet stranice, prepričavati tekst bajke prateći kompozicijsku shemu prikazanu Power Point prezentacijom, gledati istoimeni, najsuvremeniji, igrani film i uočiti razlike između knjige i filma, te u konačnici ostvariti potrebne programske zadatke za drugi razred osnovne škole (v. Tablica 3).

Budući da se radi o pet nastavnih sati, struktura nastavnog sata nastaje iz dvije različite strukture sata: sata obrade bajke i sata obrade igranog filma. Struktura obrade bajke provodi se kroz, prethodno u radu spomenutih, osam faza (v. 3.2.), a obzirom da se sat obrade igranog filma nadovezuje na posljednje faze sata obrade bajke, može se uspostaviti sljedeća struktura sata:

1. pripremanje učenika/učenica za slušanje bajke
2. slušanje bajke
3. provjeravanje doživljaja
4. prepričavanje teksta
5. analiza teksta (interpretacija)
6. pripremanje učenika/učenica za gledanje igranog filma
7. prikazivanje igranog filma
8. uspoređivanje književnog djela i filma
9. zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće.

Kao što je prethodno spomenuto, ta je struktura sata podijeljena na pet nastavnih sati što je prikazano tablicom 4, od kojih su prvi i drugi sat, te treći i četvrti sat zamišljeni kao blok sat.

Tablica 4: *Struktura nastavnih sati za obradu bajke Pepeljuga u multimedijском sustavu*

1. sat	<ol style="list-style-type: none"> 1. pripremanje učenika/učenica za slušanje bajke 2. slušanje bajke 3. provjeravanje doživljaja
2. sat	<ol style="list-style-type: none"> 4. prepričavanje teksta 5. analiza teksta (interpretacija) 6. pripremanje učenika/učenica za gledanje igranog filma
3. sat	7. prikazivanje igranog filma
4. sat	
5. sat	<ol style="list-style-type: none"> 8. uspoređivanje književnog djela i filma 9. zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće.

5.1.1. Prvi sat

Sat započinje *pripremanjem učenika za slušanje bajke*, odnosno motivacijskim razgovorom o tome vjeruju li oni u postojanje dobrih vila i čarolija. Primjeri pitanja mogu biti sljedeći:

Vjerujete li u postojanje dobrih vila? Zatvorite oči i pokušajte ih zamisliti! Kako one u vašoj mašti izgledaju? Jesu li lijepe? Kako su odjevene? Znaju li letjeti? Znaju li pričati? Jesu li druželjubive? Nosi li vila iz vaše mašte koji neobičan predmet u svojoj ruci? Kakav je to predmet? Jeste li ikada poželjeli da vam svojim čarobnim štapićem ostvari neku želju? Koja bi to želja bila?

Nakon dobivenih odgovora, učenike se iznenadi čarobnim štapićem kojeg je učitelj/učiteljica prethodno sam/sama izradio/izradila. Neke od učenika proziva se pred ploču i traži da čarobni štapić prime u ruke, zamisle što bi na ovome svijetu željeli promijeniti, zamahnu njime i glasno izgovore svoje čarobne riječi, dok ostatak učenika može proizvoditi zvuk čarobnog štapića. Po završetku izvođenja radnje, učitelj/učiteljica najavljuje obradu bajke *Pepeljuga* govoreći kako će danas moći čuti kako je jedna dobra vila svojim čarobnim štapićem pomogla Pepeljugi i iz kakve ju je nevolje i tuge izbavila.

U nastavku sata provodi se *slušanje bajke* (audio zapisa) u interpretaciji glumca Nikše Marinovića, na učiteljima dostupnoj internet stranici³⁶. Za slušanje audio zapisa potrebno je prethodno pripremiti računalo i provjeriti pristup internetu ili željeni audio zapis preuzeti na računalo. Od učenika se traži da se udobno smjeste i poslušaju priču u trajanju od 15 minuta. Audio zapis pritom treba biti dovoljno glasan da ga svi učenici mogu jednako dobro čuti i da ih ne ometaju zvukovi iz okoline.

Nakon odslušanog audio zapisa, provodi se *provjeravanje doživljaja* dijaloškom metodom – učitelj/učiteljica provjerava koje je osjećaje, asocijacije i misli bajka u njima pobudila, te koji im se dio priče posebno dojmio i zašto. Primjeri pitanja mogu biti sljedeći:

*Jeste li uživali slušajući ovu bajku? Koji vam se dio priče posebno svidio? Zašto?
Jeste li suosjećali s Pepeljugom? U kojem dijelu priče ste bili najzbuđeniji, a u kojem najtužniji? Zašto?*

5.1.2. Drugi sat

Nakon provjeravanja doživljaja o djelu, sat se nastavlja sažetim *prepričavanjem teksta* na način da učitelj/učiteljica Power Point prezentacijom od četiri stranice (slideova) prikazuje kompozicijsku shemu po kojoj učenici slijede razvoj radnje i prepričavaju tekst (slika 3, slika 4, slika 5, slika 6). Pritom se u prepričavanje teksta uključuje sve učenike.

³⁶ <http://lektire.skole.hr/audio/pepeljuga-ili-staklena-cipelica>, 6. svibnja 2015.

Slika 3. Izgled prve stranice

Slika 4. Izgled druge stranice

Slika 5. Izgled treće stranice

Slika 6. Izgled četvrte stranice

Kada učenici sažeto prepričaju tekst, slijedi *analiza teksta (interpretacija)*.
Učitelj/učiteljica vodi dijalog s učenicima postavljajući pitanja kao što su:

- *Biste li znali prepoznati koja je ovo vrsta priče?*
- *Što je bajka?*
- *Što je nestvarno u ovoj bajci?*
- *Koji se sve likovi spominju u ovoj priči?*
- *Kako izgleda Pepeljuga?*
- *Kako se polusestre i maćeha odnose prema Pepeljugi?*
- *Tko je Pepeljugi dao takvo ime?*
- *Kako je dobra vila pomogla Pepeljugi?*
- *Koliko je dugo potrajala čarolija u noći kada je Pepeljuga otišla na ples u kraljevićev dvor?*
- *Po čemu je kraljević prepoznao da je Pepeljuga djevojka s kojom se želi vjenčati i provesti ostatak svog života?*
- *Što se na posljetku dogodilo zlim polusestrama i maćehi? Jesu li i one na kraju priče sretne kao i Pepeljuga?*
- *Što si naučio/naučila iz ove priče?*

Nakon provedenog razgovora učenicima se podijeli nastavni listić kojeg rješavaju individualno, a čija se točnost provjerava usmeno kada svi završe s rješavanjem istog. Pitanja s nastavnog listića različitog su tipa – nadopunjavanja, povezivanja i opisivanja:

1. *Glavni lik iz bajke je _____.*
2. *Sporadni likovi iz bajke su _____, _____,
_____ i _____.*
3. *Pepeljuga živi s _____ i _____.*
4. *Napiši tko se u što pretvorio:
bundeve _____*

miševi _____
štakor _____
gušteri _____

5. Likove iz bajke spoji s odgovarajućim opisom:

Pepeljuga	Ohole, zle i podrugljive djevojke. Stalno su pred ogledalom i stalno se uređuju iako su ružne.
maćeha	Zla i nepravedna žena koja ponižava svoju pastorku.
polusestre	Kćerka plemića koji se po drugi puta oženio. Dobra je, strpljiva i vrlo lijepa iako radi najgore kućanske poslove.
kraljević	Pepeljugin kuma koja Pepeljugu pretvara u princezu.
dobra vila	Mladić plemićke krvi koji priređuje ples za otmjene ljude. Najveća vrlina mu je upornost.

6. Napiši pouku ovog djela.

Nakon rješavanja nastavnog listića, dolazi se do posljednje faze drugog nastavnog sata, i prvog blok sata, odnosno do *pripreme učenika za gledanje animiranog filma*. Učenicima se najavljuje gledanje igranog filma *Pepeljuga* (2015) u produkciji Walt Disney Pictures, u trajanju od dva školska sata, te ih se podijeli u četiri grupe gdje će svaka za vrijeme gledanja posebnu pažnju usmjeriti na jedno od sljedećih elemenata:

- glavni lik (izgled, osobine i ponašanje),
- sporedne likove (izgled, osobine i ponašanje),
- izgled Pepeljuginе kuće i izgled dvorca,
- pretvorbu bundeve, životinja i Pepeljuge u kočiju, ljude i princezu.

Tako će nakon gledanja filma moći odrediti sličnosti i razlike između književnog djela i igranog filma.

5.1.3. Treći sat

Nakon pripreme učenika na usmjereno gledanje filma, slijedi *prikazivanje filma* kroz dva nastavna sata, odnosno kroz drugi blok sat. Učitelj/učiteljica prethodno preuzima film s nekih od dostupnih internet stranica, te priprema računalo, projektor i veliko platno za prikazivanje filma. Učionica se zamrača čime se stvara efekt kino dvorane, a od učenika se traži da se udobno smjeste, opuste i aktivno sudjeluju u gledanju filma usmjeravajući pažnju na prethodne, po grupama, zadane elemente. Nakon pripreme potrebnih sredstava i pomagala, i pripreme učenika, započinje se s prikazivanjem filma *Pepeljuga*.

5.1.4. Četvrti sat

Prikazivanje filma *Pepeljuga* se nastavlja i završetkom sata privodi kraju.

5.1.5. Peti sat

Sat započinje *uspoređivanjem književnog djela i filma* na način da se ploča podijeli na dvije polovice – na lijevoj se polovici ispisuju sličnosti između književnog djela i filma, a na desnoj polovici razlike (slika 7), uz iznošenje dojmova o istom.

Pepeljuga Charles Perrault	
SLIČNOSTI	RAZLIKE

Slika 7. Plan ploče

Sličnosti i razlike na ploči ispisuje učitelj/učiteljica, a određuju se razgovorom s učenicima. Ukoliko je učenicima teško prisjetiti se svih sličnosti i razlika pomaže im se potpitanjima. Nakon što se na ploči ispišu sve sličnosti i razlike, učenici ih prepisuju u svoje bilježnice, te im se *zadaje zadaća za samostalan rad kod kuće* – nacrtati najdražu scenu iz prethodno prikazanog filma.

5.2. Primjer metodičkog modela u obradi bajke *Plesna haljina žutog maslačka* Sunčane Škrinjarić

Obrada lektirnog djela *Plesna haljina žutog maslačka* Sunčane Škrinjarić, osmišljena je i prikazana kroz tri nastavna sata. Razlog tome je taj što je kroz ta tri sata, osim klasičnog slušanja interpretacije bajke, prepričavanja i analize teksta, zamišljeno i provođenje posebne vrste interpretativnog čitanja – čitanje po ulogama i dramatizacija teksta u učionici i izvan nje, pa se s obzirom na to može uspostaviti sljedeća struktura sata:

1. pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke
2. interpretativno čitanje bajke
3. provjeravanje doživljaja
4. prepričavanje teksta
5. analiza teksta (interpretacija)
6. pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje po ulogama i dramatizaciju teksta
7. dramatizacija bajke

Zamišljena podjela te strukture na tri nastavna sata prikazana je tablicom 5.

Tablica 5: *Struktura nastavnih sati za obradu bajke Plesna haljina žutog maslačka u komunikacijskom sustavu*

1. sat	<ol style="list-style-type: none">1. pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke2. interpretativno čitanje bajke3. provjeravanje doživljaja4. prepričavanje teksta5. analiza teksta (interpretacija)
2. sat	<ol style="list-style-type: none">6. pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje po ulogama i dramatizaciju teksta
3. sat	<ol style="list-style-type: none">7. dramatizacija bajke

5.2.1. Prvi sat

Sat započinje *pripremanjem učenika/učenica za čitanje bajke*, odnosno motivacijom koju čini slušanje izvedbe *Valcer vijeća*, Petra Iljiča Čajkovskog, i razgovor. Učenici sjednu na pod, na prethodno pripremljene jastučiće za sjedenje, zažmire i zamisle da se nalaze na livadi, a učitelj/učiteljica opisuje livadu:

Nalazite se na velikoj livadi prepunoj cvijeća, daleko od svijeta kuća i ljudi. Sunce je obasjava svojim žarkim zrakama. Cvijeće se oblači u svoje raskošne haljine i započinje svečani ples. Gotovo svaki cvijetak na livadi pleše, ili u kolu ili sa svojom družicom ili sam, i svi su cvjetovi sretni i nasmijani...

Po završetku opisivanja mjesta na kojemu su se učenici zamislili, pušta se izvedba *Valcer cvijeća*, dok učenici, i dalje žmireći, zamišljaju taj ples cvijeća. Nakon odslušane izvedbe provodi se razgovor o zamišljenom, a primjeri pitanja mogu biti sljedeći:

Jeste li uspjeli zamisliti cvijeće koje pleše? Kako izgledaju njihove plesne haljine? Jesu li raskošne, pozlaćene ili možda šarene? Koji je cvijet u vašoj mašti imao najljepšu haljinu?

Nakon provedenog razgovora učitelj/učiteljica najavljuje obradu bajke *Plesna haljina žutog maslačka* govoreći kako će danas poslušati tko je u ovoj priči, na velikom godišnjem plesu cvijeća, imao najljepšu haljinu.

U nastavku sata provodi se *interpretativno čitanje bajke* u interpretaciji učitelja/učiteljice, na način da učitelj/učiteljica sjedi nasuprot učenika koji sjede na podu kako bi je svi učenici mogli jasno čuti. Nakon toga slijedi *provjeravanje doživljaja* dijaloškom metodom kojom se provjeravaju dojmovi i osjećaji koje je bajka u njima pobudila, a primjeri pitanja mogu biti sljedeći:

Je li vam se svidjela ova priča? Kako ste se osjećali slušajući je, sretno, tužno ili zabrinuto? Koji vam se dio priče posebno svidio? Zašto?

Nakon provedenog razgovora, učitelj/učiteljica na ploču postavlja papire na kojima su oslikani dijelovi priče, ali razbacanim redoslijedom. Zadatak učenika je da dolazeći pred ploču, jedan po jedan, slože dijelove priče tako da pokazuju pravilan i kompletan redoslijed događaja, te da gledajući u isto glasno prepričaju određeni prizor. Na taj se način provodi

sljedeća etapa sata – *prepričavanje teksta* vezano uz ilustracije, koja je neophodna kako bi se u nastavku sata provela i posljednja etapa – *analiza teksta (interpretacija)*. Analiza teksta se provodi tako da se učenike postavi u parove koji će zajedno rješavati nastavne listiće sa sljedećim pismenim zadacima:

1. OBOJI TOČAN ODGOVOR!

U KOJEM GODIŠNJEM DOBU CVIJEĆE PRIREĐUJE SVOJ RASKOŠNI PLES?

U PROLJEĆE	U JESEN	LJETI	ZIMI
------------	---------	-------	------

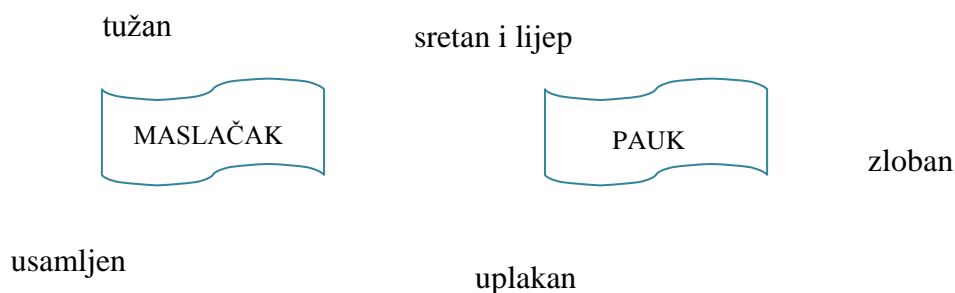
MJESTO RADNJE JE:

JARAK	POLJANA	LIVADA	PARK
-------	---------	--------	------

2. KOJI SE LIKOVI SPOMINJU U PRIČI? NAPIŠI NEKE.

KUKCI	CVJETOVI
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>
<div></div>	<div></div>

3. LIKOVE POVEŽI S NJIHOVIM OSOBINAMA:

5.2.2. Drugi sat

Na drugi nastavni sat donosi se napisani igrokaz koji osmišljava učitelj/učiteljica, te se razred dijeli u grupe od po osam učenika, koliko je i likova u igrokazu zamišljeno i uključeno, i svakome se učeniku iz grupe dodjeljuje jedna uloga, s napomenom da se za pripovjedača izabire učenike koji su odlični čitači. Radom u grupama, uz pomoć učiteljice, provodi se *pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje po ulogama i dramatizaciju teksta* koju će učenici cijeli sat uvježbavati i na kraju sata izvesti pred razredom što će ujedno biti vježba za dramatizaciju istog izvan učionice, na livadi, koja će se provesti na sljedećem satu hrvatskog jezika kao dio izvanučioničke nastave.

Pritom je zamišljeno da se prije dramatizacije bajke na livadi, s učenicima provede sat likovne kulture na kojemu će izrađivati likove potrebne za dramatizaciju – oslikati ih na tvrdom papiru, izrezati i zalijepiti na štapiće kako bi ih mogli čvrsto držati za vrijeme glume. Osim toga, učenicima se zadaje da kod kuće uvježbaju tekst za svoju ulogu kako bi dramatizacija bila što uspješnija.

Primjer igrokaza je sljedeći:

PRIPOVJEDAČ:

Svake godine cvijeće priređuje raskošan ples. Ruže, ljubice, visibabe i tulipani kroje svoje šarene haljinice.

(Jedan po jedan cvijet dolazi na livadu, predstavi se i ode.)

RUŽA: (*oholo*)

Ja sam ruža! Kraljica cvijeća! Moja je haljina za ples već spremna. Ove ću godine biti najljepša na plesu!

LJUBIČICA: (*ponosno*)

I ja ću ove godine zablistati na plesu! Imati ću prekrasnu ljubičastu haljinu!

VISIBABA: (*pleše i govori*)

A ja ću doći odjevena u bijelo kao vila ili mlada nevjesta!

TULIPAN: (*ponosno*)

Vi se ne prestajete hvaliti! Što ako baš ja budem najljepši na plesu?

PRIPOVJEDAČ:

Dok se svi cvjetovi hvale svojim haljinama i vesele plesu, jedan maslačak, u svojoj izgaženoj suknji, sjedi u jarku i plače.

BOŽJA OVČICA: (*hoda livadom i traži tko to plače*)

Maslačku, pa to ti plačeš! Zašto plačeš? Svi se raduju, a ti si tužan.

MASLAČAK: (*uplakanim glasom*)

Haljina mi je izgažena i ne mirišem lijepo kao drugo cvijeće, a tako bih rado želio otići na ples!

BOŽJA OVČICA: (*zamišljeno*)

Hm... Pozvati ću sve kukce i pitati ih za savjet. Sigurno će ti netko od njih pomoći. Nemoj plakati!

PAUK: *(odlučno)*

Ja ću ti pomoći! Ne želim više biti zao kao prije! Istkat ću ti nježnu i prozračnu haljinu kakvu nema niti jedan cvijetak.

PRIPOVJEDAČ:

Stari je pauk neumorno radio čitavu noć i ujutro je haljina bila gotova.

PAUK: *(ponosno)*

Evo, mali maslačku, haljina je završena! Odjeni je i bit ćeš prekrasan, a svaki cvijet na plesu morat će ti se diviti.

MASLAČAK: *(oduševljeno)*

Pa ja ne mogu vjerovati! Haljina je jednostavno čarobna! Mnogo si me usrećio, pauče. Hvala ti na pomoći!

PRIPOVJEDAČ:

I u svojoj prozračnoj, paučinastoj haljinici maslačak ode na ples.

LJUBIČICA: *(uzvikuje s divljenjem)*

Pogledajte, pa to je maslačak! Kako ima prekrasnu haljinu!

TULIPAN: *(uzvikuje)*

Čini mi se da je večeras maslačak najljepši!

VISIBABA: *(zamišljeno)*

Zaista je prekrasan...

RUŽA: *(uzvikuje)*

Dođi, dragi prijatelju i zapleši s nama!

SVI: *(glasno uzvikuju)*

Zapleši s nama!

(Maslačak im prilazi, svi se uhvate u kolo i plešu.)

PRIPOVJEDAČ:

Glazba je te noći bila krasna, životinje su se umirile slušajući slavu jevu pjesmu, pa i posve mala djeca u kolijevkama prestala su plakati. Maslačak je bio sretan i radostan.

5.2.3. Treći sat

Na posljednjem se satu izvodi *dramatizacija bajke* na livadi kao dio izvanučioničke nastave. Učenici sa sobom nose likove koji su im potrebni za dramatizaciju, a koje su prethodno izradili na satu likovne kulture, i napisani igrokaz kojim se za vrijeme dramatizacije mogu koristiti ukoliko ga nisu naučili napamet. Odredi se dio livade na kojemu će se izvoditi igrokaz i prva se grupa učenika pripremi za dramatizaciju – pripovjedač sjedne pored mjesta na kojem će igrokaz odvijati, a ostali se učenici iz grupe (glumci) poredaju po redoslijedu izvođenja uloga. Dok prva grupa učenika izvodi igrokaz, ostali učenici sjede nasuprot njih i gledaju izvođenje. Nakon toga, na isti se način provodi i dramatizacija s drugim grupama učenika. Po povratku u školu, zid ili razredno pano učionice može se ukrasiti tim likovima iz priče s kojima se igrokaz izvodio.

6. ZAKLJUČAK

Ovim smo radom, na primjerima metodičkih modela, vidjeli moguće suvremene metodičke pristupe bajkama u razrednoj nastavi. Uporabom suvremenih metodičkih sustava može se stvoriti nova, učenicima zanimljivija a učiteljima ponekad olakšana, nastavna situacija.

Teorijskim dijelom nastojali smo prikazati programsko određenje bajke u razrednoj nastavi, ustrojstvo nastavnog sata i suvremene metodičke sustave nastave književnosti, kako bi u konačnici praktičnim dijelom rada prikazali primjere mogućih artikulacija sati u dvama suvremenim sustavima nastave književnosti – multimedijском i komunikacijskom. Na temelju tih primjera možemo zaključiti kako je primjena multimedijskog sustava danas neophodna s obzirom na svijet u kojem živimo. Javlja se snažan razvitak tehnologije koji rezultira promjenom društva; gubi se navika čitanja knjiga, pa tako i onih lektirnih sadržaja, a učenici nerijetko osjete i zasićenje u nastavnom procesu. Upravo zbog toga suvremeni mediji, TV i film, računalo i internet, i mobilni telefon, predstavljaju „spas“ u nastavnom procesu čineći ga zanimljivijim i poželjnijim učenicima. Razni filmovi, audio i video zapisi, mogu biti snažan poticaj na čitanje, a nerijetko uporaba računalnih i mobilnih aplikacija, osim zanimanja za isto, mogu razvijati i intelektualne sposobnosti učenika. Iz tih bi razloga uporaba medija u nastavnom procesu trebala biti neizostavna, a jedina prepreka koja bi uvođenje medija u nastavni proces mogla spriječiti jest neopremljenost škola potrebnim sredstvima i pomagalicama ili, rjeđe, nezainteresiranost nekih učitelja za isto. Usko povezano s ranije spomenutom promjenom društva uopće, mijenjaju se i one mlađe generacije, učenici, kojima trajanje školskih sati postaje predugo, naporno i dosadno, iz čega možemo zaključiti kako je i primjena komunikacijskog sustava u nastavnom procesu također neophodna. Stvaranjem lanca komunikacijskih situacija u kojemu se izmjenjuju različiti oblici rada, različite nastavne situacije i nastavna sredstva, nastava postaje dinamičnija i poželjnija. Osim toga, radom u paru, skupini ili okruglim stolom, kod učenika se razvija uvažavanje tuđeg mišljenja, organizacija u radu i suradnja. Tako smo u ovome radu mogli vidjeti kako se radom u skupini s najmlađim uzrasnom učenika može provesti i dramatizacija teksta bez obzira što njihovo pisanje još uvijek nije na razini automatizacije.

U suvremenom metodičkom pristupu bajkama učitelj više nije samo predavač već organizator i voditelj nastavnog procesa – priprema sva potrebna nastavna sredstva i pomagala, postavlja učenike u razne oblike rada, nadgleda ih i daje potrebne upute. Time njegova uloga nije umanjena već jednim dijelom olakšana, isto kao što je i učenicima neke zadatke lakše odraditi u grupama i paru ili lakše predložiti uporabom medija. Iz toga možemo zaključiti kako je prihvaćenost suvremenih metodičkih pristupa bajki obostrana i kako bi s obzirom na to takvu nastavu trebalo sve više provoditi.

7. SAŽETAK

Bajka kao jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva, važan je dio povijesti književnosti i kao takva se dugi niz godina razvijala i mijenjala. Iako se kroz povijest provlačilo mišljenje o njezinom negativnom utjecaju na odgoj djeteta, ipak je uvedena u nastavni plan i program za osnovnu školu. U razrednoj nastavi bajka se obrađuje kroz sva četiri razreda osnovne škole a najviše u drugom i trećem razredu kao dio obvezne ili izborne lektire. Za obradu bajke postoji određena struktura sata dana kroz osam faza: pripremanje učenika/učenica za čitanje bajke, interpretativno čitanje bajke, provjeravanje doživljaja, prepričavanje teksta, analiza teksta (interpretacija), uopćavanje, pripremanje učenika/učenica za interpretativno čitanje i druge oblike samostalnoga stvaralačkog rada, i zadavanje zadataka za samostalan rad kod kuće; a ona se može djelomično mijenjati koristimo li neke od suvremenih metodičkih sustava nastave književnosti, kao što su primjerice multimedijски i komunikacijski sustav. Uporabom tih sustava nastava se može olakšati, oplemeniti i učiniti zanimljivija, te u konačnici potaknuti učenike na čitanje bajki i čitanje lektire uopće.

8. SUMMARY

Fairy tale, as one of the oldest forms of oral folk literature, is an important part of literary history, which has been developing and changing over the course of years. Although there was a prevailing opinion about its negative influence on the upbringing of children, it found its place in the elementary school curriculum. During the classroom teaching period fairy tale is tackled in each of the four grades of elementary school, especially in the second and third grade, as a part of compulsory or optional reading assignment. The appropriate class structure in fairy tale analysis includes eight different steps: preparing students for reading fairy tales, interpretative reading, experience analysis, retelling of the text, text analysis (interpretation), generalization, preparing students for interpretative reading and other forms of individual creative tasks, and giving assignments for individual work at home. This structure can be partially changed when other contemporary methodological systems in teaching literature are used, such as multimedia and communicative systems. By using these systems the teaching process can be enriched and made easier and more interesting, and, eventually, they can encourage students to read fairy tales and reading assignments in general.

9. POPIS LITERATURE

1. Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić
2. Bežen, A. (2008). *Metodika znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Učiteljski fakultet u Zagrebu i Profil
3. Ek, M. (2010). Nastavna sredstva kao izvor literarnog znanja. *Život i škola* (ur: Pintarić, A. i dr.). 24 (2/2010), 156-168.
4. Filipović, M. (1988). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Zadružna štampa
5. <http://lektire.skole.hr/audio/pepeljuga-ili-staklena-cipelica>, 6. svibnja 2015.
6. <http://os-veliko-trgovisce.skole.hr/upload/os-veliko-trgovisce/images/static3/1104/File/KNJI%C5%BDEVNOST.doc>, 27. veljače 2015.
7. http://www.academia.edu/4953986/Upotreba_mobilnih_tehnologija_u_nastavi, 21. travnja 2015.
8. <http://www.digitalniudzbenici.hr/profilklik.html>, 14. travnja 2015.
9. <http://www.razredna-nastava.net/>, 25. svibnja 2015.
10. Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: HENA COM
11. Mikić, K. (2001). *Film u nastavi medijske kulture*. Zagreb: Educa
12. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, MZOS, Zagreb, kolovoz 2006.
13. Perrault, C. (2006). *Bakine priče ili priče iz drevnih vremena*. Zagreb: Školska knjiga
14. Perrow, S. (2010). *Bajke i priče za laku noć*. Velika Mlaka: Ostvarenje
15. Pintarić, A. (1999). *Bajke. Pregled i interpretacija*. Osijek: Matica Hrvatska
16. Rosandić, D. (1975). *Problemska, stvaralačka i izborna nastava književnosti*. Sarajevo: Svjetlost
17. Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga
18. Rosandić, D. (2005). *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga
19. Solar, M. (1997). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
20. Škrinjarić, S. (2004). *Plesna haljina žutog maslačka*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
21. Težak, D. (1998). *Bajke (antologija)*. Zagreb: Divič
22. Težak, D., Težak, S. (1997). *Interpretacija bajke*. Zagreb: Divič

23. Težak, S. (2002). *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Zagreb: Školska knjiga
24. Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga